

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی (غیردرسی) مطالعات اجتماعی

معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

۱۳۹۶

پیشگفتار

منابع آموزشی تکمیلی یا (غیردرسی) به‌عنوان بخشی مهم از منابع آموزشی و تربیتی محسوب می‌شوند که با توجه به تفاوت‌های فردی فراگیران می‌توانند با فراهم‌آوردن موقعیت‌های جدید یادگیری به تعمیق، تثبیت و توسعه یادگیری، افزایش سواد علمی و ارتقای شایستگی‌های آنان کمک کرده و نقشی مؤثر در ارتقای کیفیت یاددهی-یادگیری و برآوردن اهداف برنامه‌های آموزشی و تربیتی ایفا نمایند.

تحقق این امر منوط به همسویی محتوای منابع غیردرسی تولید شده با اهداف حوزه‌های تربیت و یادگیری و برنامه درسی ملی است. براساس آیین‌نامه اجرایی «سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی (مواد و رسانه‌ها)» که در جلسه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب رسید، ارزیابی محصولات تولید شده و اعطای نشان استاندارد به آن‌ها برای ورود به مدارس که نشان‌دهنده این همسوئی است، بر عهده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است.

در همین راستا با توجه به بند ۴ ماده ۴ آیین‌نامه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و مصوبه جلسه ۸۸ شورای هماهنگی علمی سازمان، وظیفه تدوین معیارهای ارزشیابی و اعتبارسنجی منابع آموزشی و تربیتی (عمومی و اختصاصی) برای تمام منابع آموزشی مکتوب و غیرمکتوب، در دستور کار معاونت سامان‌دهی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سازمان پژوهش قرار گرفت.

دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی با ارائه راهنماهای تولید منابع آموزشی و تربیتی در حوزه‌های موضوعی گوناگون، درصدد ترغیب مؤلفان و ناشران به همکاری بیشتر با آموزش و پرورش و تولید محصولات مناسب‌تر آموزشی و تربیتی غیردرسی است. لذا ضمن تشکر از پدید آورنده محترم خانم حوری قاهری، کار گروه بررسی سنجه‌ها خانم‌ها حوری قاهری، فریبا کیا، فائزه منشی و آقای سید مهدی باقریان (نماینده شورای هماهنگی علمی) و هم‌چنین خانم‌ها زهره امینیان و مهتاب میرایی آشتیانی که در آماده‌سازی این سند برای چاپ همکاری داشته‌اند، امید است بهره‌گیری از این رویکردها به اجرای ماموریت‌ها و وصول به اهداف متعالی تربیتی و آموزشی کشور یاری رساند و زمینه‌های همراهی، همکاری، هم‌نوایی و تعامل علاقه‌مندان به نظام تعلیم و تربیت، به ویژه فرهنگ دوستان، مؤلفان، مترجمان و ناشران با نظام آموزشی را گسترش دهد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۴	منابع آموزشی
۱۵	ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی مطالعات اجتماعی
۱۶	ویژگی‌های محتوای آموزشی مطالعات اجتماعی
۱۸	هدف‌های کلی آموزش مطالعات اجتماعی در دوره آموزش عمومی (ابتدایی تا متوسطه اول)
۲۰	سرفصل‌های موضوعی حوزه مطالعات اجتماعی
۲۱	مطالعات اجتماعی ابتدایی
۲۱	الف- مفاهیم و موضوعات کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی
۲۳	ب- مهارت‌های مربوط به کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی
۲۴	مطالعات اجتماعی متوسطه اول
۲۴	الف- مفاهیم و موضوعات کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه یک
۲۶	ب- مهارت‌های مربوط به کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه یک
۲۶	تعریف انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی)
۲۶	۱. تعریف انواع کتاب‌ها و منابع کمک آموزشی
۲۹	۲. تعریف انواع کتاب‌های کمک درسی
۲۹	چارت انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی غیردرسی
۳۰	معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی
۳۰	معیارها و استانداردهای عمومی
۳۰	تعاریف مفهومی و عملیاتی معیارها و استانداردهای عمومی
۳۴	ویژگی‌ها و سنجش‌های عمومی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی
۳۷	معیارها و استانداردهای اختصاصی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی

- الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک همه کتاب‌های آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی ۳۷
- ب. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی هر یک از انواع کتاب‌های آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی ۴۱
- ب. ۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کمک آموزشی مطالعات اجتماعی ۴۱
- ب. ۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی ۴۱
- ب. ۱.۱.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی ۴۴
- ب. ۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کمک درسی مطالعات اجتماعی ۴۶
- ب. ۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی ۴۶
- ب. ۲.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی ۴۹
- الف. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک کتاب‌های مرجع ۵۱
- ب. ۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی ۵۳
- ب. ۲.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های اطلس مطالعات اجتماعی ۵۵
- الف. ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک نقشه‌ها ۵۷
- ب. ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی نقشه‌های مطالعات اجتماعی ۵۸
- الف. ۴. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک پوسترها ۶۰
- ب. ۴. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی پوسترهای مطالعات اجتماعی ۶۱
- الف. ۵. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک فلش کارت‌ها ۶۲
- ب. ۵. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی فلش کارت‌های مطالعات اجتماعی ۶۴
- ضمیمه ۱: ۶۷
- فرم‌های ارزشیابی و جداول ارزیابی از انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیر درسی) مطالعات اجتماعی ۶۹
۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع کمک آموزشی مطالعات اجتماعی ۶۹
- ۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی ۶۹
- ۱.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی ۶۹
- ۲.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی ۷۹

۳،۱،۱	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از اطلس‌های مطالعات اجتماعی	۸۶
۴،۱،۱	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از نقشه‌های مطالعات اجتماعی	۹۴
۵،۱،۱	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از پوستره‌های مطالعات اجتماعی	۱۰۰
۶،۱،۱	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از فلش‌کارت‌های مطالعات اجتماعی	۱۰۷
۲،۱	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی	۱۱۴
۲	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کمک درسی مطالعات اجتماعی	۱۲۳
۱،۲	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی	۱۲۳
۲،۲	جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی	۱۳۲
ضمیمه ۲		۱۴۱
	شرح برخی از اصطلاحات	۱۴۳

مقدمه

امروزه مخاطبان کتاب‌های درسی با جهانی سرشار از تغییر و پیشرفت مواجه‌اند که برای نسل پیشین قابل تصور نبود. متولیان امر آموزش در هر کشوری نیز درصدد هستند از طریق برنامه‌ی درسی دانش‌آموزان را برای مواجهه با چنین شرایطی آماده نمایند.

شاید گام اول این راه بر تعریف ویلیام پاینار استوار باشد که معتقد است: برنامه‌ی درسی محل‌اندیشه‌ورزی است که در آن افراد برای تعریف خود و جهان‌کوشش می‌کنند.^۱

نیازهای درسی متنوع دانش‌آموزان، دل‌نگرانی‌های والدین نسبت به رسیدن فرزندان‌شان به اهداف آموزشی و نیاز معلمان برای در دست داشتن ابزار و وسایلی که عمق یافته‌های کلاسی دانش‌آموزان را سنجیده و یا سبب انتقال ساده‌تر و مؤثرتر مفاهیم مورد نظرشان به مخاطب گردد، نیز موجب شده که در تمامی حوزه‌های علوم، کتاب‌ها و ابزارهای آموزشی متنوعی تولید گردد.

همین امر نشان می‌دهد که تعلیم و تربیت امری گسترده و فراگیر است که فقط به نظام آموزشی رسمی محدود نمی‌شود.^۲ در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز توسعه‌ی مشارکت بخش‌های دولتی و غیردولتی در انجام امور مرتبط با تولید، چاپ و توزیع منابع آموزشی در چارچوب سیاست‌های آموزش و پرورش پیش‌بینی

۱. این تعریف بر شایستگی‌های پایه صفحه ۱۷ برنامه‌ی درسی ملی، منطبق است.

۲. بند ۶ از بخش هدف‌های عملیاتی و راهکارها، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، آذرماه ۱۳۹۰.

شده است.^۱ به‌همین‌منظور سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وظیفه تدوین راهنمای تولید منابع آموزشی و تربیتی و نظارت بر محتوای تولید شده توسط مؤلفان، مترجمان و ناشران را برعهده دارد. در این نوشتار به تبیین استانداردها و شاخص‌های تولید و ارزیابی برخی از منابع آموزشی حوزه مطالعات اجتماعی پرداخته شده است.

منابع آموزشی

بر اساس بند ۲ از ماده ۱ تعاریف که در مصوبه ۸۲۸ آمده است، منابع آموزشی (مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی) عبارتند از تمام ابزارها و وسایل ارتباطی که برای تحقق اهداف برنامه‌های آموزشی و تربیتی و پیشرفت تحصیلی متریبان ابداع شده است یا به کار گرفته می‌شوند و کاربرد آن‌ها می‌تواند فرآیند یاددهی-یادگیری را مؤثرتر و پایدارتر و تحقق یادگیری معنادار را آسان‌تر سازد.

مواد و رسانه‌ها از قبیل بسته آموزشی، نرم‌افزارهای آموزشی، فیلم آموزشی، رسانه‌های الکترونیکی، چندرسانه‌ای (مولتی مدیا)، دستگاه‌ها، اجسام و اشیای مختلف، کتاب درسی، کتاب کار، مجلات، کتاب‌ها و نظایر آن و هر آنچه اعم از محتوای سخت‌افزاری یا نرم‌افزاری که با قصد قبلی برای آموزشی خاص تولید شود، می‌تواند جزء مجموعه منابع آموزشی قلمداد گردد. بنابراین منابع آموزشی به موادی اطلاق می‌شود که بر اساس اهداف تعیین شده در اختیار مخاطبان قرار می‌گیرد تا آموزش را تسهیل نماید.

تنوع موضوعات مورد مطالعه در حوزه مطالعات اجتماعی، ضرورت دسترسی معلم و دانش‌آموز به منابع متنوع را بیشتر کرده است. این منابع می‌توانند شامل انواع کتاب‌ها، نرم‌افزارها، مدل‌ها و... باشد که معمولاً در قالب بسته‌های آموزشی ارائه می‌شوند.

«بسته آموزشی در واقع یک مجموعه آموختاری سیستماتیک است که از بخش‌های سه‌گانه تکنولوژی نرم‌افزارها، سخت‌افزارها و فرایندهای مشکل‌گشایی بهره‌مند می‌شود و تولید و استفاده از آن اقدامی عملیاتی در اجرای موفق برنامه‌های درسی توسط معلمان کارآمد و موفق است».

باید توجه داشت که تولید یک بسته آموزشی، مستلزم وجود هماهنگی ذاتی میان عناصر آن است. بسته آموزشی می‌تواند در برگیرنده سه دسته از منابع آموزشی باشد:

۱. منابع چاپی: شامل کتاب‌های کمک آموزشی، کتاب‌های کمک درسی، مجله‌ها، کاربرگ، نقشه، کتاب مرجع و...
۲. منابع ابزاری: شامل رایانه، تلویزیون، ماکت، مولاژ و...
۳. منابع رایانه‌ای: شامل وبسایت‌ها، مجله‌های الکترونیکی، سی‌دی‌ها و...
در این نوشتار به منابع چاپی مانند کتاب‌ها و منابع کمک‌آموزشی و کتاب‌های کمک‌درسی مطالعات اجتماعی پرداخته خواهد شد.

ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی مطالعات اجتماعی

بی‌شک محتوای کتاب‌ها و سایر منابع آموزشی هر حوزه در جهت دستیابی به اهداف آموزشی آن حوزه می‌باشند؛ اما اهداف آموزشی فقط به اهداف دانشی و موضوعی منحصر نیستند و انتظار می‌رود دانش‌آموزان در جریان آموزش به اهداف فرآیندی و نگرشی نیز دست یابند.

محدودیت کتاب‌های درسی به لحاظ تعداد صفحات و همچنین ساعات محدود آموزشی از یک سو و ظرفیت‌های متفاوت و نیازهای متنوع دانش‌آموزان از سویی دیگر، سبب شده مؤلفان، مترجمان و ناشران با انگیزه‌هایی چون کمک به دانش‌آموزان برای یادگیری آسان‌تر و مؤثرتر، ارائه شیوه‌های جدید آموزشی، ارائه یافته‌های جدید علمی در قالب کتاب‌های آموزشی و تأثیرگذاری بر برنامه‌های درسی و هدایت برنامه‌ریزان اقدام به تالیف، ترجمه و نشر کتاب‌های آموزشی نمایند. با توجه به حوزه وسیع مطالعات اجتماعی، کتاب‌های این حوزه از گستردگی چشمگیری برخوردارند، به گونه‌ای که شناسایی این کتاب‌ها از سایر کتاب‌های علوم یا حتی کتاب‌های معلومات عمومی دشوار است.

در این نوشتار سعی شده ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی مناسب برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی و متوسطه اول تشریح گردد. جهت ایجاد اشتراک نظر و درک یکسان از مفاهیمی که اشاره خواهد شد، لازم است مروری بر برخی از این مفاهیم صورت گیرد.

ویژگی‌های محتوای آموزشی مطالعات اجتماعی

مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری است که از تعامل انسان با محیط‌های اجتماعی، فرهنگی، طبیعی، اقتصادی و...، همچنین تحولات زندگی بشر در گذشته، حال و آینده و جنبه‌های گوناگون آن بحث می‌کند. از آنجایی که این درس بر محور کنش متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با محیطی که در آن به سر می‌برند - در روند زمانی - استوار است، می‌توان ادعا نمود که جامعه، مکان و زمان سه محور عمده این درس هستند که باید با رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی^۱ مخاطبان را به سوی اهداف تعیین شده هدایت نمایند.

مطالعات اجتماعی با علمی چون جغرافیا، تاریخ، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، انسان‌شناسی و اقتصاد ارتباطی در هم تنیده دارد و در همین گستره وسیع در نظر دارد با مطالعه عملکرد جوامع انسانی در گذشته و حال به دانش‌آموز کمک کند که کنش‌ها و تعاملات انسانی را درک نموده و توانایی ایجاد رابطه با خدا؛ درک موقعیت و فراموقعیت و عناصر آن را در ابعاد مختلف (زمان، مکان، عوامل طبیعی و اجتماعی) و سنت‌های الهی حاکم بر فرد و جامعه شناخته و در پی تقویت و پرورش کنش‌های مطلوب و متناسب با معیار نظام اسلامی باشد.^۲

محتوایی که در این راستا بر اساس تبصره ۱ بند ۳-۴ برنامه درسی ملی تهیه می‌شود، می‌بایست مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی و تربیتی و سازگار با آموزه‌های دینی و قرآنی و مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ از فرصت‌ها و تجربیات یادگیری باشد به نحوی که زمینه شکوفایی فطرت الهی، رشد عقلی و فعلیت یافتن عناصر پنجگانه تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق را در چهار عرصه ارتباط مخاطبان کتاب‌های درسی و آموزشی با خود، خدا، خلق و خلقت را به صورت به هم پیوسته و منسجم با محوریت ارتباط با خداوند تبیین و تدوین نماید.^۳

همچنین به استناد تبصره ۲ همان بند محتوای کلیه متون می‌بایست در برگیرنده مفاهیم و مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی مبتنی بر شایستگی‌های مورد انتظار مخاطبین این گونه متون باشد.

۱. برنامه درسی ملی، رویکرد و جهت‌گیری‌های کلی (بند ۴)، ص ۱۱، اسفند ۹۱

۲. بیانیه حوزه تربیت و یادگیری، بند ۷، ص ۳۱، برنامه درسی ملی اسفند ۹۱

۳. رویکردها و جهت‌گیری‌های کلی، بند ۳-۴، تبصره ۱، ص ۱۲، برنامه درسی ملی، اسفند ۹۱

تبصره‌های ۳ و ۴ بند ۳-۴ که ناظر بر جهت‌گیری‌های محتواست نیز قطعا مورد توجه تولیدکنندگان چنین متونی خواهد بود: از جمله اعتبار علمی و تناسب با نیازهای حال و آینده و ویژگی‌های روانشناختی مخاطبان، علایق و انتظارات جامعه اسلامی و موضوع تناسب با توان مخاطبان.

تدوین‌کنندگان برنامه درسی جدید، توجه به شش محور زیر را در سرفصل‌ها و محتوای مطالعات اجتماعی مورد تاکید قرار داده‌اند:

۱. تقویت عزت و هویت ایرانی - اسلامی
  ۲. ترویج و درونی سازی اخلاق و ارزش‌های اسلامی
  ۳. شناخت حقوق و مسئولیت‌های فردی و اجتماعی و شهروندی در سطوح مختلف و تقویت مهارت‌ها و نگرش‌های مربوط به آن‌ها
  ۴. شناخت میراث فرهنگی، استعدادها و قابلیت‌های کشور در جهان و توانایی برقراری ارتباط مؤثر در سطح جهانی
  ۵. پیشگیری از بروز بحران‌های تربیتی و آسیب‌های اجتماعی در کودکان و نوجوانان و کاهش کجروی‌های اجتماعی و گسترش رفتارهای بهنجار
  ۶. گسترش بهداشت روانی، تقویت روحیه خودباوری، نشاط، سازندگی و پویایی، امید به آینده و اعتماد به نفس
- بر همین مبنا انتظار می‌رود که مؤلفین و ناشران تولیدکننده محتوای آموزشی در حوزه مطالعات اجتماعی، به استناد و جهت‌گیری کلی سازماندهی محتوا و آموزش‌های این حوزه، تفکیک لازم برای توجه به شایستگی‌های مورد انتظار تا پایان دوره آموزش عمومی (ابتدایی و متوسطه اول) را در قالب تجربیات یادگیری و در هم تنیده و تلفیقی بر اساس توان مخاطب، فراهم آورند.

هدف‌های کلی آموزش مطالعات اجتماعی در دوره آموزش عمومی

(ابتدایی و متوسطه اول)

هدف کلی برنامه‌های درسی و تربیتی، تربیت یکپارچه عقلی، ایمانی، علمی و اخلاقی دانش‌آموزان است، به گونه‌ای که بتوانند موقعیت خود را نسبت به خود، خدا، دیگر انسان‌ها و نظام خلقت به درستی درک و توانایی اصلاح مستمر موقعیت فردی و اجتماعی خویش را کسب نمایند.^۱

موضوعات و مفاهیم طرح شده در حوزه مطالعات اجتماعی با استناد به اهداف فوق به صورت زیر دسته‌بندی شده است.

۱. در قلمرو تعقل

- علل و عوامل مؤثر در دگرگونی‌ها و تغییرات منابع، مکان‌ها، فعالیت‌های اقتصادی و نظام‌های اجتماعی را در طی زمان درک کنند.
- روابط علت و معلولی رویدادهای مهم تاریخی ایران، قبل و بعد از اسلام را دریابند.
- تأثیر ویژگی‌های جوامع انسانی و محیط‌های طبیعی در تنوع شیوه‌های زندگی در سطوح مختلف (محلی تا ملی، قاره‌ای و جهانی) را درک کنند.
- موضوعات محیطی و اجتماعی را بر مبنای استنباط و تلقی خویش نقد و بررسی کنند.

- با توجه به ویژگی‌های محیطی و اجتماعی یک مکان، آینده ترجیحی یا احتمالی آن را پیش‌بینی کنند.
- ضمن بهره‌گیری از منابع مختلف اطلاعاتی، ایده‌ها و اطلاعات را به شکل‌های مختلف پردازش نمایند.

۲. در قلمرو ایمان

- پدیده‌ها و نظام‌های خلقت را به عنوان مظهري از لطف و رحمت خداوند بشناسند.
- نسبت به هماهنگی اجزای مختلف خلقت، باور داشته باشند.
- نسبت به نقش آموزه‌های دینی در پیشرفت ایران بعد از اسلام، باور داشته باشند.

۱. هدف‌های کلی برنامه‌های درسی و تربیتی، بند ۶، ص ۱۶، برنامه درسی ملی، اسفند ۹۱

● هدفمندی و قانونمندی خلقت را از مظاهر فعل و جمال خداوند بدانند.

۳. در قلمرو علم

● با دگرگونی‌ها و تغییرات منابع و مکان‌ها، فعالیت‌های اقتصادی و نظام‌های اجتماعی در طی زمان، آشنا شوند.

● از تغییر، تحولات و تداوم‌ها در زندگی اجتماعی و برخی رویدادهای مهم تاریخی قبل و بعد از اسلام در ایران آگاه شوند.

● چگونگی روابط متقابل جوامع انسانی با محیط‌های طبیعی و تنوع شیوه‌های زندگی در سطوح مختلف (محلی تا ملی، قاره‌ای و جهانی) را بشناسند.

● با برخی منابع، استعدادها و قابلیت‌های محیطی و انسانی کشور برای توسعه و پیشرفت آشنا شوند.

● حقوق و مسئولیت‌های فردی و اجتماعی را در محیط‌های مختلف (خانواده، مدرسه، محله، شهر و روستا، کشور و جهان) بشناسند.

● ساختار، کارکرد و نحوه برقراری ارتباط مناسب را با برخی نهادها، مؤسسات و سازمان‌هایی که در تأمین انواع نیازهای فردی و اجتماعی (از خانواده و مدرسه تا نهادهای اداره‌کننده جامعه نظیر قوای سه‌گانه حکومت) نقش دارند، بشناسند.

● میراث فرهنگی (آداب و سنن، آثار هنری - معماری، مفاخر و شخصیت‌های علمی، فرهنگی، مذهبی و...) به جا مانده از دوره‌های تاریخی قبل و بعد از اسلام

را در ایران بشناسند.

● عناصر و مؤلفه‌های هویت را بشناسند. (تعلق و تعهد در سطوح مختلف: تعلق به فرهنگ بومی و محلی تا فرهنگ اسلامی - ایرانی و تعهد و احساس مسئولیت تا مقیاس جهانی)

● نسبت به اهمیت منابع و نقش آن‌ها در تأمین نیازهای بشر و برخی از شیوه‌های حفاظت و بهره‌برداری مطلوب از آن‌ها آگاهی یابند.

● با انواع فعالیت‌های اقتصادی و برخی تحولات مربوط به آن‌ها و مسائل مربوط به اشتغال، فرهنگ کار و بهره‌وری آشنا شوند.

۴. در قلمرو عمل

- به مسئولیت‌های فردی و اجتماعی خود در محیط‌های مختلف (خانواده، مدرسه، محله و شهر و روستا، کشور و جهان) عمل کنند.
- با نهادها، سازمان‌ها و مؤسساتی که در تأمین نیازهای فردی و اجتماعی آن‌ها نقش دارند، ارتباط مناسب برقرار نمایند.
- دانش و اطلاعات خود را در الگوها و موقعیت‌های جدید به کار برند.
- روش‌های جدیدی را در مورد نحوه مواجهه با موضوعات اجتماعی و محیطی ارائه دهند.
- در کارهای گروهی در محیط‌ها و جوامع گوناگون (خانه، مدرسه، محله و...) مشارکت نمایند.
- رابطه مفید و مؤثری با افراد در مقیاس‌های (خانه، مدرسه، محله و...) برقرار نمایند.
- از منابع محیطی به درستی استفاده نموده و از آن‌ها حفاظت کنند.

۵. در قلمرو اخلاق

- حقوق و تکالیف اخلاقی و وظایف فردی و اجتماعی و شهروندی را در سطوح مختلف (خانوادگی، مدرسه، محله، کشور و جهان) رعایت کنند.
- نسبت به اعضای خانواده، اولیای مدرسه و خدمتگزاران جامعه، رفتاری توأم با قدرشناسی و احترام داشته باشند.
- در زندگی فردی و اجتماعی عدالت را رعایت کرده و ظلم ستیز باشند.
- نسبت به کشور ایران و فرهنگی اسلامی - ایرانی احساس تعلق و افتخار کنند.
- منافع ملی را بر منافع گروهی و منافع جمعی را بر منافع فردی ترجیح دهند.
- خود را ملزم به حفاظت از محیط زیست بدانند.

سر فصل‌های موضوعی حوزه آموزشی مطالعات اجتماعی

در این بخش سعی شده با توجه به نیاز معلمان و دانش‌آموزان، موضوعات و مهارت‌هایی که در دوره آموزش ابتدایی و متوسطه اول به آن‌ها پرداخته شده است، ارائه گردد؛ تا مؤلفان، مترجمان و ناشران ارجمند با توجه به این موضوعات و

مهارت‌ها، خلاء گریزناپذیری را که در کتاب‌های درسی جغرافیا وجود دارد پوشش دهند.

مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی

الف) مفاهیم و موضوعات

- ویژگی‌ها و توانایی‌های خود و دیگران
- نیازهای مادی و چگونگی تأمین این نیازها در خانه و اجتماع
- روند تغییرات خود و محیط
- نحوه وابستگی افراد و مکان‌ها به یکدیگر
- لزوم وجود نظم و مقررات و قوانین در محیط‌های مختلف
- نهادهای اجتماعی
- مشاغل و انواع فعالیت‌های اقتصادی
- راه‌های حفاظت از محیط زیست
- شیوه‌های سکونت در ایران
- روابط انسان و محیط
- محله و عناصر آن
- انواع فعالیت‌های اقتصادی در محله
- نحوه تهیه نقشه
- شیوه‌های سکونت در ایران
- نحوه پیدایش اولین تمدن‌ها
- شهرهای باستانی ایران (تخت جمشید و کرمانشاه)
- اشکال ناهمواری‌ها (کوه، دشت، جلگه)
- پدیده‌های طبیعی (دریا، بیابان، جنگل، رود)
- مناطق آب و هوایی ایران
- پوشش گیاهی
- نحوه برقراری ارتباط با دیگران
- احساسات فردی

- همدلی
- مؤسسات و نهادهای یاری کننده در حوادث (هلال احمر، سازمان انتقال خون)
- مشورت و شورا
- جمعیت و نحوه توزیع آن در ایران
- مهاجرت
- منابع آب در ایران
- صنایع و پراکندگی آن در ایران
- حمل و نقل
- اجزاء حکومت در ایران
- همسایگان ایران (آذربایجان، ارمنستان، ترکمنستان، پاکستان)
- حرکت وضعی و انتقالی زمین
- موقعیت و ویژگی‌های قاره‌ها
- نحوه ارتباط انسان با محیط در نواحی مختلف آب و هوایی در سیاره زمین
- ظهور اسلام
- سفرهای زیارتی (مکه، مدینه، کربلا)
- حکومت‌های بعد از اسلام در ایران (تا پایان عصر مغول و تیمور)
- زندگی جانوری در ایران
- نشانه‌های ملی
- تصمیم‌گیری
- کشاورزی و عوامل مؤثر بر آن
- منابع انرژی
- پیشرفت‌های علمی در دوره اسلامی
- صفتویه
- پوشاک
- دریا‌های ایران
- نقش اقتصادی و بازرگانی دریاها
- همسایگان ایران (ترکیه، افغانستان)

- استعمار
- جنگ تحمیلی عراق علیه ایران
- (ب) مهارت‌های مربوط به کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی
- کندوکاو در موضوعات محیطی
- به کار بستن دانش و اطلاعات در موقعیت‌های جدید
- توانایی مشارکت در کارگروهی
- توانایی برقراری رابطه مؤثر و مفید با افراد و نهادهای مختلف
- تشخیص جهت‌های اصلی
- تشخیص موقعیت پدیده‌ها در یک کروکی یا نقشه ساده
- برنامه‌ریزی برای خرید با ترسیم جدول بودجه
- توانایی ترسیم یک نقشه ساده
- تشخیص جهت‌های اصلی و فرعی
- توانایی خواندن خط زمان
- توانایی خواندن نمودار دما و بارش
- توانایی برقراری ارتباط مؤثر با دیگران
- مهارت کنترل احساسات
- به کاربندی مصرف بهینه آب در زندگی روزمره
- رعایت نکات ایمنی در جاده‌ها
- نقشه خوانی
- خواندن و ترسیم خط زمان
- انتخاب دوست
- توانایی تصمیم‌گیری بر اساس معیارهای آموخته شده
- به کاربندی مصرف بهینه انرژی (نفت، گاز، برق)
- خواندن خط زمان
- نقشه خوانی
- توانایی ترسیم نمودار زمانی روزانه
- انتخاب لباس مناسب بر اساس معیارهای آموخته شده

مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

الف - مفاهیم و موضوعات کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه یک

- حقوق و مسئولیت‌ها
- قانون و مقررات
- قوه مقننه
- بیمه
- تولید، توزیع، مصرف
- ویژگی‌های طبیعی و انسانی سکونت‌گاه‌ها
- منابع و وسایل مورد استفاده در مطالعات جغرافیایی
- ناهمواری‌های ایران (کوه‌ها، دشت‌ها و جلگه‌ها)
- تقسیم‌بندی آب و هوایی ایران
- زیستگاه‌ها
- جمعیت
- منابع آب و خاک
- گردشگری
- میراث فرهنگی و تاریخی
- تمدن‌های ایران باستان
- حکومت‌های ایران باستان (مادها، هخامنشیان، سلوکیان، اشکانیان، ساسانیان)
- شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ایران در دوره باستان
- تعاون
- ساختار و وظایف دولت در ایران
- آسیب‌های اجتماعی
- قوه قضائیه
- رسانه‌ها
- ظهور اسلام در عربستان
- ایران در دوره اسلامی
- شرایط اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ایران تا پایان دوره ایلخانان

- موقعیت و ویژگی‌های طبیعی و انسانی قاره‌های جهان
- منطقه جنوب غربی آسیا (خاورمیانه)
- فلسطین
- حرکت وضعی و انتقالی زمین
- مدارها و نصف‌النهارها
- بخش‌های مختلف سیاره زمین (سنگ کره، آب کره، هوا کره)
- تأثیر فعالیت‌های انسان بر بخش‌های مختلف زمین
- ویژگی‌های زیست بوم‌های جهان
- علل تخریب منابع گیاهی و جانوری
- راهکارهای حفاظت از محیط زیست
- علل توزیع نامتوازن جمعیت در جهان
- نابرابری‌های توسعه انسانی در نقاط مختلف جهان
- شرایط اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی ایران از دوره صفویه تا پس از انقلاب اسلامی
- تلاش برای پیشرفت و رهایی از سلطه خارجی
- انقلاب مشروطه
- دوران پهلوی
- تأسیس نظام جمهوری اسلامی ایران
- فرهنگ و هویت
- ویژگی‌های خانواده سالم
- وظایف متقابل دولت و ملت
- علل عدم بهره‌وری فعالیت‌ها در سطوح مختلف (خانه، مدرسه، محله، شهر، روستا و کشور)
- راه‌های افزایش بهره‌وری

ب- مهارت‌های مربوط به کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه یک

- انجام مسئولیت‌های فردی و اجتماعی
- محاسبه فواصل بین نقاط روی نقشه با توجه به مقیاس
- توانایی ترسیم نمودار دما و بارش
- توانایی تشخیص نوع آب و هوا با توجه به نمودار آب و هوایی هر منطقه
- استفاده از نقشه گردشگری در سفر
- خواندن خط زمان
- حفاظت از زیستگاه‌ها
- مهارت کنترل رفتار در هنگام خشم و عصبانیت
- استفاده مناسب از رسانه‌ها
- خواندن خط زمان
- ترسیم نمودار علت و معلولی برای وقایع تاریخی
- نقشه خوانی
- محاسبه مقیاس

تعاریف انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی)

این کتاب‌ها و منابع به دو دسته کتاب‌ها و منابع کمک‌آموزشی و کتاب‌های کمک‌درسی تقسیم می‌شوند و هر یک دارای زیر مجموعه مخصوص به خود می‌باشد:

۱. **تعریف کتاب‌ها و منابع کمک‌آموزشی:** کتاب‌ها و منابعی هستند که با هدف ایجاد انگیزه، افزایش دانش و سواد علمی و توسعه یادگیری به‌منظور ارتقای شایستگی‌های لازم در دو بعد فردی و اجتماعی تهیه و تنظیم می‌شوند و الزاماً به برنامه‌های درسی دوره تحصیلی وابسته نیستند و شامل کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) و کتاب‌های حمایتی می‌شوند:

۱.۱. **تعریف کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی):** کتاب‌ها و منابعی برای دانش‌آموزان هستند که در گستره‌ای وسیع‌تر نسبت به کتاب‌های درسی، به تدارک فرصت‌ها و موقعیت‌های یادگیری می‌پردازند.

۱،۱،۱. تعریف کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی):

کتاب‌هایی که در گستره وسیع‌تر از چارچوب برنامه درسی و گاهی فراتر از آن به ارائه اطلاعات برای دانش‌آموزان می‌پردازند. انگیزه تألیف این کتاب‌ها، تولید یک اثر آموزشی خودآموز با استفاده از قالب‌های گوناگون و متنوع است. کتاب‌های تاریخچه علوم مختلف و کتاب‌هایی که دایره اطلاعات دانش‌آموز را تکمیل می‌کنند و یا توسعه می‌بخشند، در این حوزه قرار می‌گیرند.

۲،۱،۱. تعریف کتاب‌های جنبی و سرگرمی: کتاب‌هایی که به یاری

آن‌ها مخاطبین با جنبه‌های متفاوت حوزه‌های یادگیری، که در برنامه درسی فرصت‌های کمتری برای بروز و ظهور داشته‌اند، آشنا و علاقه‌مند می‌شوند و شگفتی‌ها و زیبایی‌های آن را مشاهده و تجربه می‌کنند. همچنین با تاریخ کشف، بسط و گسترش مباحث متنوع آن حوزه آشنا می‌شوند. این کتاب‌ها، مستقل از کتاب‌های درسی هستند و در صورت تغییر و تحول برنامه درسی موجودیت خود را حفظ می‌کنند. اغلب این کتاب‌ها با استفاده از فن‌آوری‌های گوناگون به پرورش مهارت‌ها در قالب بازی و سرگرمی می‌پردازند.

۳،۱،۱. تعریف کتاب‌های مرجع: کتاب‌هایی هستند که معمولاً توسط

متخصصان موضوعی با هدف ارائه اطلاعات (حقایق علمی، تحلیل حقایق) نگاشته می‌شوند. حقایق علمی عبارتند از آنچه درستی آن‌ها ثابت شده یا قابل اثبات است و متن تحلیلی شامل تفسیر یا تحلیل این اطلاعات و حقایق است.

۴،۱،۱. تعریف پوستر: نمایه‌های چاپی یک رویه‌ای که با استفاده از

کلمات، اعداد، تصاویر و غیره، ایده‌ها و اطلاعات مختلفی از یک موضوع را به مخاطب ارائه می‌کند؛ تا به سرعت بین مفاهیم و اطلاعات ارتباط برقرار نماید.

۵،۱،۱. تعریف اطلس: اطلس مجموعه‌ای از نقشه‌هاست، مانند نقشه‌هایی

از کره زمین، راه‌ها و.... اطلس‌ها می‌توانند هم به عنوان منابع کمک‌آموزشی

و هم منابع کمک‌درسی مورد استفاده قرار گیرند.

۶،۱،۱ تعریف نقشه: نقشه‌ها نیز مانند پوسترها نمایه‌های چاپی یک رویه‌اند که هم به عنوان ابزار آموزشی و هم کمک‌آموزشی می‌توانند اطلاعات زیادی را به مخاطب ارائه کنند. هدف اصلی نقشه‌ها آشنایی با پراکندگی مکانی پدیده‌ها و تشخیص موقعیت جغرافیایی و مختصات ریاضی پدیده‌ها می‌باشد. علاوه بر این نقشه‌های موضوعی می‌توانند اطلاعات تخصصی در حوزه‌های مختلف طبیعی (پوشش گیاهی، زندگی جانوری، رودها، ناهم‌واری‌ها و...) و انسانی (سکونتگاه‌ها، معادن، صنایع، گردشگری، راه‌ها و...) را در اختیار مخاطب قرار دهند.

۷،۱،۱ تعریف فلش کارت: کارت‌های چاپی که با استفاده از کلمات، اعداد و یا تصاویر، پیام‌ها، ایده‌ها و مفاهیم را به صورت مجزا به مخاطب انتقال می‌دهند و در به‌خاطر سپاری سریع اطلاعات، مفاهیم و الگوریتم‌ها به مخاطبین کمک می‌کنند. محتوای این کارت‌ها که معمولاً به اندازه کارت‌های بازی هستند شامل یک سوال در یک طرف کارت و پاسخ کوتاه به آن در طرف دیگر کارت می‌باشند.

۲،۱ تعریف کتاب‌های حمایتی: کتاب‌هایی که به‌منظور ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان و کارشناسان و همچنین آگاهی والدین و همراهی آن‌ها با اهداف آموزش تولید می‌شوند.

۱،۲،۱ تعریف کتاب‌های حمایتی معلم: کتاب‌هایی که به رشد مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و کارشناسان در آموزش حوزه‌های یادگیری و تدریس در چارچوب اهداف برنامه درسی توجه خاصی دارند و زمینه ارتقای دانش و مهارت‌های معلمان و کارشناسان را فراهم می‌نمایند. تولید این کتاب‌ها با توجه به نقش محوری معلمان در راهنمایی و آموزش دانش‌آموزان ضروری به‌نظر می‌رسد.

۲،۲،۱ تعریف کتاب‌های حمایتی والدین: کتاب‌هایی که والدین را با اهداف و روش‌های آموزش به منظور همراهی با فعالیت‌های آموزشی در مدرسه آشنا می‌کنند. باید توجه داشت که هدف این نوع کتاب‌ها سپردن

بخشی یا تمام فرآیند آموزش به عهده والدین نیست، بلکه قصد آن ایجاد فرصت تعامل والدین با کودکان از طریق شناساندن بایدها و نبایدهای آموزشی در محیط خارج از مدرسه است.

۳،۱. کتاب‌های فن آوری: کتاب‌هایی که با گسترش سواد علمی و فناوری، کاربرد فن آوری در آموزش را بیان می‌کنند. همچنین از طریق آشنا نمودن مخاطبین با محیط‌ها و ابزار فن آوری، امکان به کارگیری این فناوری‌ها را در جهت رشد و توسعه یادگیری فراهم می‌کنند. دانش‌آموزان، معلمان و متصدیان کارگاه‌های رایانه و غیره در مدارس، مخاطبین این دسته از کتاب‌ها می‌باشند.

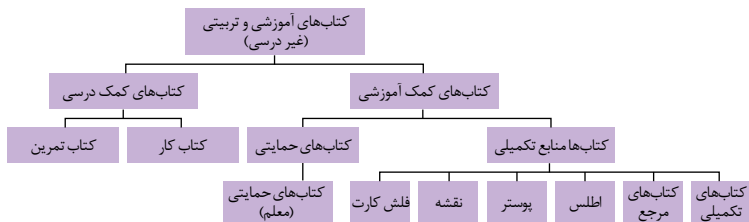
۲. تعریف کتاب‌های کمک‌درسی: کتاب‌هایی هستند که به منظور تسهیل، تثبیت و تعمیق مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی در جهت اهداف برنامه‌ها و کتاب‌های درسی مرتبط تولید می‌شوند؛ مانند کتاب‌های کار و کتاب‌های تمرین.

۱،۲. تعریف کتاب‌های کار: این نوع کتاب‌ها شامل مجموعه‌ای از فرصت‌های یادگیری هستند که در قلمرو مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی از برنامه درسی برگرفته شده‌اند و هدف آن‌ها توسعه صلاحیت‌های لازم است.

۲،۲. تعریف کتاب‌های تمرین: کتاب‌هایی که با تکرار فرصت‌های یادگیری، موجب تثبیت و توسعه یادگیری دانش‌آموزان می‌شوند و مبتنی بر سرفصل‌های کتاب درسی است.

لازم به ذکر است، کتاب‌هایی که به حل مستقیم تمرین‌های کتاب‌های درسی می‌پردازند، هیچ جایگاهی در میان کتاب‌های کمک‌درسی نخواهند داشت.

چارت انواع کتاب‌های آموزشی و تربیتی (غیردرسی)

معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی منابع آموزشی و تربیتی

معیارها و استانداردهای عمومی

در مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش ۱۳ معیار و استاندارد عمومی زیر معرفی شده‌اند:

۱. خلاقیت و نوآوری
۲. رعایت قواعد زبان و خط فارسی
۳. سهولت به‌کارگیری
۴. صحت و دقت علمی
۵. تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی
۶. رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی
۷. تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد
۸. به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان
۹. سادگی و روانی محتوا
۱۰. سازماندهی مناسب محتوا
۱۱. توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی
۱۲. رعایت اصول بهداشتی و ایمنی
۱۳. جذابیت شکلی و ظاهری

تعاریف مفهومی و عملیاتی معیارها و استانداردهای عمومی

۱. خلاقیت و نوآوری

خلاقیت عبارت است از تولید ایده‌ها و محصولات نو به شیوه‌ای متفاوت و یا حل یک مسئله به شیوه نوین، خلاقیت همراه با به‌کارگیری فرایندهای منطقی در حل مسئله از جمله: درک مشکل یا مسئله، به‌کارگیری حواس، گردآوری، بررسی

اطلاعات مورد نیاز، کاوشگری، حدس زدن و فرضیه‌سازی در مورد پاسخ‌ها، ارزیابی و آزمون فرضیه‌ها و حدس‌ها، اصلاح و ارزیابی مجدد آن‌ها و بالاخره ارائه نتایج و خلق چیزهای نو. نوآوری، فرایند ایجاد یک فکر و چیزهای نو است که منجر به خلاقیت می‌شود.

۲. رعایت قواعد زبان و خط فارسی

اشاره به رعایت ضوابط دستوری، و قواعد کلی در گفتار و نوشتن مطالب با استفاده از خط و زبان فارسی معیار، توسط مؤلفان و مترجمان دارد. این قواعد توسط فرهنگستان زبان ایران تعیین می‌شوند. به‌کارگیری این قواعد از بروز ناهماهنگی و اختلاف در ساختار کلمات و جملات (ترکیب واژه‌ها، تجزیه واژگان و ترکیب واژگان) و پیدایش رسم الخط‌های مختلف جلوگیری می‌کند.

۳. سهولت به‌کارگیری

منظور از سهولت به‌کارگیری اشاره به امکان استفاده آسان از منابع و مواد آموزشی اعم از مکتوب و یا غیرمکتوب (دیداری و شنیداری) در موقعیت‌های زندگی واقعی دارد. در صورتی که مخاطب استفاده از منابع آموزشی را راحت بداند و احساس کند که به یادگیری و حل مشکلات یادگیری او کمک می‌کند، در به‌کارگیری آن نیز ترغیب می‌شود. توانایی پاسخگویی یک ماده آموزشی به یکی از نیازهای مخاطب نیز از جمله عواملی است که رغبت مخاطب را به استفاده از آن جلب می‌کند.

۴. صحت و دقت علمی

معیار صحت و دقت علمی، به انطباق محتوا با آخرین یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی، نظریات جدید، توافق و تفاهم صاحب نظران بر روی موضوع و نبود تناقض در بیان آراء و گفته‌ها اشاره دارد.

۵. تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه‌درسی و رشته تحصیلی

منظور ارتباط و تناسب مواد آموزشی با مؤلفه‌های اسناد بالادستی نظیر مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و به ویژه سند برنامه درسی ملی و عناصر راهنمای حوزه‌های تربیت و یادگیری یازده‌گانه (در دوره‌های تحصیلی) است.

۶. رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی
 به ترجیحات برگرفته از قرآن و سنت پیامبر (ص)، معارف اسلامی، هنجارهای
 ارزشی اجتماعی مردم ایران که از فرهنگ مشترک مردم ایران نظیر آداب و رسوم،
 باورها و عقاید، تجربیات، خرده فرهنگ‌های مردم ایران برگرفته شده است، اشاره
 دارد. این ارزش‌ها معمولاً در اسناد بالادستی از جمله سند مهندسی فرهنگی (فصل
 دوم - ارزش‌ها)، نقشه علمی کشوری (فصل اول)، سند تحول بنیادین (فصل دوم
 بیانیه ارزش‌ها) و مبانی سند برنامه درسی ملی (بخش پیوست سند) تعیین شده
 است.

۷. تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد
 به نیازهای مختلف کودکان و نوجوانان در انتخاب مواد آموزشی و با عنایت به
 تحولات رشدی و نظام به هم پیوسته و یکپارچه شخصیت دانش‌آموز که متشکل از
 خرده‌نظام‌های شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و تجارب عملکردی او در دوره‌های
 مختلف سنی است، اشاره دارد. (مبانی روان‌شناختی سند برنامه درسی ملی)

۸. به‌روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان
 به طراحی، تولید و انتخاب محتوای آموزشی با توجه به یافته‌ها، کشفیات، نظریات
 جدید، منابع علمی و فناوری روز اشاره دارد. در عین حال مواد آموزشی نیازهای
 آینده کودکان و نوجوانان را نیز مورد توجه قرار داده است.

۹. سادگی و روانی محتوا
 به معیارهایی در انتخاب محتوای مواد آموزشی توسط طراح، مؤلف و یا تولیدکننده
 اشاره دارد که موجب می‌شود مطالب آموزشی برای اکثریت دانش‌آموزان در گروه
 سنی مربوطه قابل درک باشد. از ویژگی‌ها و بایسته‌های متن آموزشی، ساده بودن
 و تناسب داشتن محتوا با درک و فهم مخاطب است.

۱۰. سازمان‌دهی مناسب محتوا
 سازمان‌دهی محتوا به شیوه‌ای گفته می‌شود که طی آن بین اجزاء و عناصر
 محتوایی یک بسته آموزشی و یا مواد و رسانه آموزشی و تربیتی از نظر طولی و
 عرضی ارتباط معنی‌دار برقرار شود، به گونه‌ای که علاوه بر انسجام منطقی و سهولت
 در یادگیری، همزمان با تداوم محتوا و رشد سنی فراگیر عمق و پیچیدگی مطلب

بیشتر شود و شامل دو فرایند متفاوت است، نخست تصمیم‌گیری درباره چگونگی عرضه مواد و نظم واحدهای درسی و دوم توجه به توالی است که برحسب آن مطالب درسی در کلاس عرضه می‌شود. در سازمان‌دهی مواد آموزشی توجه به ارتباط طولی محتوای مواد آموزشی (رعایت اصل توالی، مداومت و فزاینده‌گی) و ارتباط عرضی محتوای مواد آموزشی با یکدیگر (از طریق برقراری ارتباط موازی، همجوشی رشته‌ای و یا سازمان‌دهی به صورت بین رشته‌ای از طریق سازمان‌دهی رشته‌های وسیع و یا روش تحقیق در موضوعات بین رشته‌ای) ضروری است.

۱۱. توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی

به معرفی آثار مادی و معنوی ایرانیان و مسلمانان در مواد آموزشی مختلف اشاره دارد. آثار علمی و فرهنگی بخش نرم‌افزاری یک تمدن و آثار ساختمانی بخش سخت‌افزاری یک تمدن را تشکیل می‌دهد. توجه به این آثار و معرفی آن‌ها در مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی از اهمیت فراوانی برخوردار است.

۱۲. رعایت اصول بهداشتی و ایمنی

رعایت ملاحظات بهداشتی و ایمنی مانند استفاده از مواد اولیه سالم، سبک، بی‌خطر، با کیفیت و مقاوم در ساخت محصولات آموزشی موجب می‌شود که به فرد و محیط‌زیست آسیبی وارد نشود، و از طرفی بهداشت روانی مصرف‌کننده به خاطر زیبایی و یا قیمت معقول آن محصول نیز حفظ شود. در تهیه کتاب‌های آموزشی توجه به ملاحظات بهداشتی نیازمند استفاده از کاغذهای مرغوب به جای کاغذهای بازیافتی است. همچنین رنگ کاغذ نباید کاملاً شفاف باشد و یا وزن کتاب و ماده آموزشی سنگین باشد.

۱۳. جذابیت شکلی و ظاهری

توجه به خصوصیات ظاهری در طراحی و ساخت مواد آموزشی و تربیتی موجب می‌شود که کودکان، نوجوانان و یا معلمان و والدین با دیدن آن، به استفاده از ماده آموزشی علاقمند شوند.

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع

آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
● خلاقیت و نوآوری:			
		۲	۱. زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.
		۱	۲. تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.
		۲	۳. خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل / طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربرد آن را مورد توجه قرار داده است.
		۱	۴. موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.
		۲	۵. محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:			
		۲	۶. قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.
		۲	۷. قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.
		۲	۸. به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.
● سهولت به کارگیری:			
		۶	۹. طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجش‌ها
● صحت و دقت علمی:			
		۴	۱۰. محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.
		۲	۱۱. محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:			
		۴	۱۲. با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.
		۲	۱۳. به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.
		۲	۱۴. به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:			
		۳	۱۵. ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.
		۳	۱۶. به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:			
		۵	۱۷. به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.
		۳	۱۸. به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:			
		۲	۱۹. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.
		۲	۲۰. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.
● سادگی و روانی محتوا:			
		۳	۲۱. از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.
		۲	۲۲. از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.
● سازماندهی مناسب محتوا:			
		۲	۲۳. محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.
		۱	۲۴. محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.
		۲	۲۵. محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.
		۱	۲۶. شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:			
		۳	۲۷. محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.
		۲	۲۸. محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:			
		۶	۲۹. در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.
● جذابیت شکلی و ظاهری:			
		۲	۳۰. استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۱. موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۲. از رنگ، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.
	۸۰		جمع کل

معیارها و استانداردهای اختصاصی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی

مطالعات اجتماعی

الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» همه منابع

آموزشی - تربیتی (غیردرسی به جز کتاب‌های مرجع و اطلس، نقشه،

پوستر و فلش کارت) مطالعات اجتماعی

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها	ردیف
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
		۲	به رویکردهای برنامه درسی توجه شده است.	۱
		۲	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۲
		۱	به شیوه‌های یاددهی- یادگیری برنامه درسی توجه شده است.	۳

الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» همه منابع آموزشی - تربیتی
(غیردرسی به جز کتاب‌های مرجع و اطلس، نقشه، پوستر و فلش کارت) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۲. توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۱	به پرورش قدرت تفکر و تعقل در مخاطبان توجه شده است.	۲		
۲	به ارزش‌های فرهنگی و تربیتی توجه شده است.	۲		
۳	به جایگاه مخاطب به عنوان شهروند مطلوب توجه شده است.	۱		
۴	به افزایش درک موقعیت‌های واقعی زندگی و بهره‌برداری از سواد علمی برای حل آن‌ها توجه شده است.	۱		
۳. برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۱	محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۲		
۲	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		
۴. تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب، با میزان درک و فهم مخاطب				
۱	اطلاعات پایه مخاطب در ارائه محتوا در نظر گرفته شده است.	۱		
۲	مطالب ارائه شده از سیر منطقی و انسجام کافی برخوردار است.	۱		
۳	از مثال‌ها، شواهد و ... برای درک بهتر مطالب استفاده شده است.	۱		
۴	سازماندهی محتوا از ساده به مشکل انجام شده است.	۱		
۵	در ارائه محتوا از شیوه تلفیقی استفاده شده است.	۱		
۵. توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱	از انواع سبک‌های یادگیری در ارائه محتوا بهره گرفته شده است.	۲		
۲	به تفاوت‌های توانایی‌های فردی در یادگیری توجه شده است.	۲		

الف. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» همه منابع آموزشی - تربیتی
 غیردرسی به جز کتاب‌های مرجع و اطلس، نقشه، پوستر و فلش کارت (مطالعات اجتماعی)

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۶. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱	از ارائه یکسویه مطالب پرهیز شده است.	۱		
۲	به فعالیت‌های فکری و عملی توجه شده است.	۱		
۳	به برانگیختن حس کنجکاوی و ایجاد پرسش کمک می‌کند.	۱		
۷. تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱	شکل ظاهری و فیزیکی کتاب برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۱		
۲	حجم و قطع کتاب با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۳	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۴	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۵	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		
۸. بیان مشفقانه کتاب بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۲	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
۹. استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱	از تصاویر، نمودارها، جدول و نقشه جهت انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۲	تصاویر، نمودارها و ... با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۳	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و ... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		

الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» همه منابع آموزشی - تربیتی (غیردرسی به جز کتاب‌های مرجع و اطلس، نقشه، پوستر و فلش کارت) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱۰. تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۱	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۲	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۳	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		
۱۱. رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۱	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیبا ارائه شده است.	۲		
۲	منابع و مأخذ ذکر شده است.	۲		

جمع: ۴۸

ب.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی»
هر یک از انواع کتاب‌های آموزشی - تربیتی مطالعات اجتماعی

ب.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی»
کتاب‌های کمک آموزشی مطالعات اجتماعی

ب.۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های تکمیلی
دانش آموز (دانش افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حد اکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	در راستای رویکرد و اهداف برنامه درسی است.	۴		
۲	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۲		
۲. برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	پیوستگی و انسجام موضوعی در فصل‌ها رعایت شده است.	۲		
۲	سازماندهی محتوا از ساده به مشکل رعایت شده است.	۲		
۳	توجه به تلفیق و رویکرد تلفیقی در سازماندهی محتوا رعایت شده است.	۲		
۴	محتوا و سازماندهی آن ویژگی رو به رشد بودن یادگیری را تضمین می‌کند.	۲		
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۲		
۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۲		

ب.۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۴. کمک به رشد و توسعه علمی مخاطب				
۱	به گسترش یادگیری از طریق فعالیت‌های هدفمند کمک می‌کند.	۲		
۲	به پرورش سواد علمی و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر توجه دارد.	۲		
۳	روحیه علمی و کاوشگری در دانش‌آموزان را تقویت می‌کند.	۲		
۴	موجب ایجاد سؤال‌های جدید، نیاز به زمینه مطالعاتی بیشتر و کشف پیوندها و رابطه‌های گسترده‌تری می‌شود.	۲		
۵	به پرورش مهارت‌های مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی نظیر نقشه خوانی، عکس خوانی و ... توجه شده است.	۲		
۵. انتقال تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۱	از مثال‌ها، شواهد و ... برای درک بهتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۲	فرصت‌هایی برای کشف رابطه علت و معلولی بین واقعیت‌ها را فراهم می‌کند.	۲		
۶. توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
۱	محتوای ارائه شده پاسخگوی بخشی از نیازهای علمی به روز مخاطبان است.	۲		
۲	به تفاوت‌های سبک زندگی ناشی از محیط جغرافیایی و وضعیت اقتصادی- اجتماعی مخاطبان توجه دارد.	۲		
۳	ویژگی‌های جنسیتی مخاطبان در نظر گرفته شده است.	۲		
۷. افزایش گیرایی مطالب با استفاده از قالب‌های متنوعی مانند داستان، شعر و نمایشنامه به صورت‌های ساده یا ترکیبی				
۱	در ارائه مطالب از قالب‌های گوناگونی مانند داستان، شعر، نمایشنامه و ... استفاده شده است.	۲		
۲	قالب‌های ارائه شده با سن و نیازهای مخاطبان تناسب دارد.	۲		
۳	بین جنبه‌های هنری و آموزشی در قالب مورد استفاده تعادل برقرار شده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۸. خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۱	از شیوه‌های خلاقانه در ارائه مطلب بهره گرفته شده است.	۳		
۲	از فعالیت‌های فکری و عملی متنوع استفاده شده است.	۲		
۳	از مثال‌های بدیع و سؤال‌های محرک در جهت وضوح و روشن‌سازی مفهوم استفاده شده است.	۲		
۹. استفاده از تصویر، نمودار، جدول، گراف و نقشه برای انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب به مخاطب				
۱	از تصاویر، نمودارها، جدول، نقشه و ... جهت انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۲	تصاویر، نمودارها، جداول و ... با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۳	در انتخاب تصاویر به تفاوت‌های جنسیتی توجه شده است.	۲		
۴	در انتخاب تصاویر به ارزش‌های فرهنگی و تربیتی توجه شده است.	۲		
۵	تصاویر، نقشه‌ها، نمودارها و ... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۲		
۱۰. تقویت علاقه مخاطبان نسبت به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده				
۱	با نگاهی تلفیقی سبب ایجاد انگیزه و علاقه جهت مطالعه بیشتر در حوزه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی می‌شود.	۳		
۲	جنبه‌هایی از موضوع که به علاقه دانش‌آموزان نزدیک‌تر است، انتخاب شده است.	۲		
۳	محتوای ارائه شده مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی‌های آن‌هاست.	۲		
۱۱. معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و نیز معرفی منابع برای مطالعه بیشتر				
۱	منابع مورد استفاده در تألیف در پایان کتاب آورده شده است.	۲		
۲	منابعی جهت مطالعه بیشتر به مخاطبان معرفی شده است.	۲		

ب. ۲.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی»
کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. حاوی اطلاعات نوین برای گسترش دانش معلمان و کارشناسان				
۱	درب‌گیرنده آخرین دستاوردهای حوزه مطالعات اجتماعی است.	۳		
۲	مهارت‌های نوین علوم مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی را ارائه داده است.	۳		
۳	درب‌گیرنده مفاهیم و موضوعات مرتبط با مباحث کتاب‌های درسی است.	۲		
۴	سبب تقویت توانایی معلمان در رفع اشکال دانش‌آموزان در زمینه موضوعات مطالعات اجتماعی می‌شود.	۲		
۲. بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۱	از روش‌های جدید برای سازماندهی محتوا استفاده شده است.	۲		
۲	در سازماندهی محتوا بر روش تلفیق تاکید دارد.	۲		
۳	از ارائه یک سویه مفاهیم پرهیز نموده است.	۲		
۳. تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین حرفه‌ای، تربیتی و تخصصی در مخاطب				
۱	معلمان را با روش‌های جدید آموزش و طراحی دروس مطالعات اجتماعی آشنا می‌کند.	۳		
۲	سبب آشنایی معلمان با شیوه‌های جدید ارزشیابی می‌شود.	۲		
۳	مهارت‌های ارائه شده، قابلیت اجرا در کلاس‌های درس را دارد.	۳		
۴	کتاب توانایی تغییر نگرش مخاطب و اصلاح دیدگاه آموزشی را دارد.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۴. ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی				
۱	در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان، مطالعات ملی و جهانی را ارائه نموده است.	۳		
۲	مطالعات جهانی را در آموزش علوم مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی ارائه نموده است.	۳		
۵. ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم در کشورهای گوناگون جهان برای مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۱	روش‌های جدید جهانی در آموزش مطالعات اجتماعی ارائه نموده است.	۴		
۲	شرایط انطباق روش‌های جدید را با سیستم آموزشی کشور فراهم نموده است.	۳		
۶. ارائه یافته‌های جدید روشی در برنامه‌ریزی دروس، با ذکر نمونه‌هایی از کشورهای جهان، برای مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۱	معلمان را با روش‌های جدید برنامه‌ریزی درسی مطالعات اجتماعی در بعضی از کشورها آشنا می‌کند.	۴		
۲	روش‌های آموزش برنامه‌ریزی مطالعات اجتماعی را در ایران با سایر کشورها مقایسه می‌کند.	۳		
۷. آموزش مهارت‌ها و ارائه تمرین‌های قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۱	مهارت‌ها و تمرین‌های ارائه شده با شرایط کلاس‌های درس و کتاب‌های درسی کشور انطباق دارد.	۳		
۲	مخاطبان را با نمونه‌های بیشتری از مهارت‌ها و تمرین‌های قابل انطباق با محیط یادگیری آشنا می‌کند.	۲		
۳	مثال‌های ارائه شده با زندگی روزمره هماهنگی دارد.	۲		
۸. افزایش توانمندی‌های معلمان در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های کلاسی				
۱	سبب افزایش توانمندی معلمان، جهت طراحی موقعیت‌های جدید برای ارائه بهتر محتوای درسی شده است.	۴		
۲	بینش علمی و روحیه کنجکاو در معلمان را تقویت می‌کند.	۳		

ب.۲.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۹. درهم تنیدگی محتوا با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی دانش‌آموزان و فناوری‌های نوین				
۱	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی دانش‌آموزان انطباق دارد.	۳		
۲	در محتوای کتاب به کاربرد فناوری‌های نوین توجه شده است.	۳		
۱۰. تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری علوم تجربی برای مخاطب				
۱	به تغییر و تبیین سیاست‌ها و چارچوب برنامه‌ریزی درسی مصوب پرداخته است.	۳		
۲	مطابق با برنامه درسی حوزه یادگیری مطالعات اجتماعی بر شیوه تلفیق تاکید دارد.	۳		

جمع: ۷۲

ب.۲.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کمک‌درسی

مطالعات اجتماعی

ب.۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کار

مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. فراهم ساختن فرصت شکوفایی فطرت و استعدادها دانش‌آموزان				
۱	حس قدردانی از مواهب الهی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۲	زمینه مناسبی برای شکوفایی استعدادهای دانش‌آموزان فراهم نموده است.	۲		
۳	زمینه مناسبی برای شکوفایی فطرت اجتماعی دانش‌آموزان فراهم نموده است.	۲		
۴	مسائل چالش‌برانگیز به منظور درگیر کردن دانش‌آموزان با مفاهیم مطالعات اجتماعی را طرح کرده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۲. ایجاد فرصت کاربرد یافته‌های علوم گوناگون در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموز				
۱	فعالیت‌ها، کاربرد یافته‌های گوناگون مطالعات اجتماعی را پوشش می‌دهد.	۳		
۲	فعالیت‌ها در زندگی دانش‌آموزان کاربرد دارند.	۳		
۳	با توجه به ارتباط طولی و عرضی موضوع درسی با سایر حوزه‌های یادگیری کاربرد یافته‌های علوم مختلف را ممکن می‌سازد.	۳		
۳. تعمیق درک دانش‌آموز در ارتباط با مطالب کتاب درسی و برنامه درسی				
۱	به درک بهتر دانش‌آموزان از محتوای کتاب درسی کمک می‌کند.	۳		
۲	به گسترش و بسط مفاهیم برنامه درسی کمک می‌کند.	۳		
۳	تمرین‌ها و فعالیت‌ها از ساده به مشکل است.	۳		
۴. پرورش مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب‌های درسی				
۱	با طراحی موقعیت‌های جدید مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب درسی را پرورش داده است.	۴		
۲	فعالیت‌ها هماهنگ با سن و امکانات دانش‌آموزان است.	۳		
۵. فراهم کردن زمینه استحکام و استمرار فرایند یادگیری دانش‌آموزان				
۱	فعالیت‌های کتاب سبب تحکیم، استحکام و استمرار فرایند یادگیری در دانش‌آموزان می‌شود.	۳		
۲	فعالیت‌ها سبب تکمیل و تعمیق محتوای کتاب درسی می‌شود.	۳		
۳	فرصت‌هایی را برای خودارزیابی از دانش و مهارت‌های مطالعات اجتماعی فراهم می‌سازد.	۳		

ب.۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حد اکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۶. فراهم کردن و ارائه موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری و مهارت‌های متنوع و فراتر از کتاب درسی				
۱	موقعیت‌های طراحی شده سبب یادگیری مهارت‌هایی فراتر از کتاب درسی شده است.	۴		
۲	زمینه طراحی فعالیت‌های جدید توسط دانش‌آموزان فراهم شده است.	۳		
۷. فراهم کردن زمینه پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از طریق پیش‌بینی کارهای گروهی در فعالیت‌ها				
۱	به تربیت اجتماعی دانش‌آموزان با تقویت حس همیاری، تعاون، مشارکت‌جویی و مسئولیت‌پذیری کمک کرده است.	۴		
۲	دانش‌آموزان را به انجام کار گروهی تشویق می‌کند.	۳		
۸. بسط و توسعه فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان در محیط متنوع محل زندگی آن‌ها				
۱	محتوای کتاب مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی آن‌هاست.	۳		
۲	فعالیت‌های یادگیری هماهنگ با ویژگی‌های محیطی بوده و بومی‌سازی شده است.	۲		
۹. ایجاد شایستگی‌های پایه در مخاطبان از طریق طراحی موقعیت‌های آموزشی و تربیتی مناسب				
۱	مهارت‌های ارتباطی در دانش‌آموزان را تقویت کرده است.	۲		
۲	در حوزه جغرافیا به مهارت‌هایی چون نقشه خوانی، عکس خوانی، جهت یابی، تعیین مسافت و ... توجه نموده است.	۳		
۳	در حوزه مباحث اجتماعی به پرورش مهارت‌هایی چون برقراری ارتباط، مسئولیت‌پذیری و ... توجه نموده است.	۳		
۴	در حوزه تاریخ به پرورش مهارت‌هایی چون خواندن خط زمان، ترسیم نمودار علت و معلول و ... توجه نموده است.	۳		

جمع: ۷۲

ب. ۲.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های تمرین

مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. توسعه مفاهیم و مهارت‌های اساسی مطرح شده در کتاب‌های درسی به منظور تسهیل، تثبیت و تقویت یادگیری دانش‌آموزان				
۱	فعالیت‌ها و تمرین‌های ارائه شده سبب تقویت و تسهیل جریان یادگیری شده است.	۳		
۲	تمرین‌های طرح شده سبب تثبیت و تقویت مفاهیم و مهارت‌های مطرح شده در برنامه درسی شده است.	۳		
۲. توجه به ایده‌های کلیدی و شایستگی‌های موجود در کتاب‌های درسی در حین سازماندهی محتوا				
۱	در شیوه ارائه فعالیت‌ها و تمرین‌ها، نکات مهم و ایده‌های کلیدی کتاب مورد توجه قرار گرفته است.	۳		
۲	به پرورش شایستگی‌های مورد نظر در کتاب درسی توجه شده است.	۳		
۳. طبقه‌بندی اطلاعات، مهارت‌ها و ارزش‌های موجود در کتاب درسی به منظور تسهیل یادگیری				
۱	به دسته‌بندی و مقوله‌سازی اطلاعات، مهارت‌ها و ارزش‌های موضوعات درسی کتاب پرداخته است.	۳		
۲	سیر منطقی اندیشه‌ها و توالی مفاهیم کتاب جریان یادگیری را تسهیل می‌کند.	۳		
۴. ارائه نکردن تمرین‌های بی‌ارتباط با اهداف درس‌ها و پاسخ ندادن مستقیم تمرین (حل مسائل) کتاب‌ها				
۱	تمرین‌ها، پرسش‌ها و مسائل جدید ارائه کرده است.	۴		
۲	از پاسخ مستقیم به تمرین‌های کتاب اجتناب شده است.	۳		
۵. خلاقیت و نوآوری در ارائه تمرین‌ها، برای تشویق یادگیرنده				
۱	در ارائه تمرین‌ها و فعالیت‌ها خلاقیت و نوآوری دیده می‌شود.	۴		
۲	ترغیب به یادگیری بیشتر و روحیه کنجکاوی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۴		

ب. ۲.۱.۲. ویژگی‌ها و سنجش‌های «اختصاصی» کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۶. بهره‌گیری از نمودارها، نقشه‌ها و تصاویرها و جدول‌های مناسب، برای انتقال مؤثرتر مطالب کتاب‌های درسی				
۱	از نمودارها، نقشه‌ها و تصاویر متناسب با سن مخاطب برای تسهیل جریان یادگیری استفاده شده است.	۴		
۲	تصاویر، نقشه‌ها و ... متناسب با محتوای ارائه شده است.	۳		
۷. رعایت استاندارد ارزشیابی برنامه درسی				
۱	فعالیت‌های ارائه شده با تمرین‌های کتاب درسی همسویی لازم را دارند.	۴		
۲	تمرین‌ها و فعالیت‌های طراحی شده تمامی سطوح یادگیری را در برمی‌گیرند.	۴		
۸. تأکید بر یادگیری پایدار، به‌جای موفقیت آنی و زودگذر در ارزشیابی‌ها				
۱	فعالیت‌ها و تمرین‌ها به توسعه یادگیری و تحکیم آن کمک می‌کند.	۴		
۲	هر تمرین و فعالیت، زمینه را برای فعالیت بعدی فراهم می‌کند.	۳		
۹. پرورش خلاقیت‌های دانش‌آموزان از طریق ارائه الگوهای مناسب یادگیری و تعامل با آنان				
۱	پرسش‌ها خلاقانه بوده و پاسخ به آن‌ها مستلزم تفکر، تحقیق و کاوشگری است.	۴		
۲	با ارائه شیوه‌های متنوعی چون رسم شکل، تکمیل جدول یا نقشه در طراحی تمرین‌ها و فعالیت‌ها موجب تعامل با مخاطب می‌شود.	۴		
۱۰. افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۱	درک و فهم نکات پیچیده درس را از طریق ارائه تمرین‌های ساده فراهم می‌کند.	۳		
۲	سبب افزایش علاقه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۳		
۳	با پرورش مهارت‌هایی چون نقشه خوانی، عکس خوانی، مسئولیت‌پذیری و ... در حوزه مطالعات اجتماعی سبب علاقه‌مندی مخاطب به این حوزه شده است.	۳		

جمع: ۷۲

الف. ۲. ویژگی‌ها و سنجش‌های «اختصاصی مشترک»

کتاب‌های مرجع و اطلس مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۴		
۲. برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۱	محتوا از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۳		
۲	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		
۳. تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب، با میزان درک و فهم مخاطب				
۱	محتوا با اهداف آن هماهنگ است.	۲		
۲	محتوا از روال منطقی تبعیت کرده است.	۲		
۳	محتوا از جامعیت موضوعی برخوردار است.	۲		
۴. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱	به سهولت استفاده توجه شده است.	۳		
۲	بر اساس الگوی مشخص کتاب‌های مرجع و اطلس تهیه شده است.	۳		
۳	از محرک‌های بصری برای ایجاد انگیزه استفاده شده است.	۲		

الف. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» کتاب‌های مرجع و اطلس مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۵. تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم با سن مخاطب				
۱	شکل ظاهری و فیزیکی برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۲		
۲	حجم و قطع با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۳	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۴	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۵	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		
۶. بیان مشفقانه کتاب بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۲	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
۳	واژگان و جملات استفاده شده با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۴	توضیحات منظم و منطقی است.	۱		
۷. استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱	از شکل‌ها، تصاویر، نمودارها و ... به منظور سهولت درک مفهوم استفاده شده است.	۲		
۲	تنوع هنری در استفاده از تصاویر و شکل‌ها رعایت شده است.	۱		
۳	تصاویر و شکل‌های استفاده شده از کیفیت و وضوح کافی برخوردار است.	۱		
۴	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و ... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		

الف. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» کتاب‌های مرجع و اطلس مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۸. تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۱	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۲	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۲		
۳	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		
۹. رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۱	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۲		
۲	منابع و مآخذ ذکر شده است.	۲		

جمع: ۵۰

ب. ۲. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی»

کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۸		
۲. برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۵		
۲	پیوستگی و انسجام موضوعی در فصل‌ها رعایت شده است.	۵		

ب.۲. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۲. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۵		
۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		
۴. کمک به رشد و توسعه علمی مخاطب				
۱	به پرورش سواد علمی و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر توجه دارد.	۵		
۵. انتقال تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۱	مفاهیم و واقعیت‌ها به شکل مستدل ارائه شده است.	۵		
۶. توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
۱	محتوای ارائه شده پاسخگوی بخشی از نیازهای علمی مخاطبان است.	۴		
۲	منابع و مراجع مناسب و مورد نیاز دانش‌آموزان و معلمان معرفی کرده است.	۴		
۳	در تهیه محتوا از نگاه تلفیقی بهره گرفته شده است.	۴		
۴	به پرورش مهارت‌های مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی نظیر نقشه‌خوانی، عکس‌خوانی و برقراری ارتباط و ... توجه شده است.	۴		
۷. خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۱	از شیوه‌های خلاقانه در ارائه اطلاعات بهره گرفته شده است.	۸		
۸. تقویت علاقه مخاطبان به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده				
۱	سبب ایجاد انگیزه و علاقه جهت مطالعه بیشتر در حوزه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی می‌شود.	۴		
۲	محتوای ارائه شده مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی‌های آن‌هاست.	۴		

جمع: ۷۰

ب.۲.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی»

کتاب‌های اطلس مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حد اکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۵		
۲. برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	پیوستگی و انسجام موضوعی در فصل‌ها رعایت شده است.	۵		
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۴		
۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۴		
۴. کمک به رشد و توسعه علمی مخاطب				
۱	به پرورش سواد علمی و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر توجه دارد.	۵		
۵. انتقال تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۱	سبب پروراندن مفاهیم و مهارت‌های بنیادی می‌شود.	۴		
۲	سبب تعمیق یادگیری موضوعات درسی می‌شود.	۴		
۶. توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
۱	محتوای ارائه شده پاسخگوی نیازهای علمی مخاطبان است.	۵		
۲	منابع و مراجع مناسب و مورد نیاز دانش‌آموزان و معلمان معرفی شده است.	۴		

ب.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های اطلس مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۷. خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۱	از شیوه‌های خلاقانه در ارائه مطالب و نقشه‌ها بهره گرفته شده است.	۵		
۸. تقویت علاقه مخاطبان به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده				
۱	سبب ایجاد انگیزه و علاقه جهت مطالعه بیشتر در حوزه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی می‌شود.	۵		
۲	محتوای ارائه شده مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی‌های آن‌هاست.	۴		
۹. برخورداری از ویژگی‌های بصری مناسب و استانداردهای لازم در ارائه نقشه‌ها				
۱	در تهیه نقشه‌ها از رنگ و اندازه‌های استاندارد استفاده شده است.	۳		
۲	شکل ظاهری نقشه‌ها از جذابیت و برانگیزانندگی کافی برخوردار است.	۳		
۳	اندازه قلم در متن و در حاشیه مناسب است.	۲		
۴	عنوان نقشه‌ها با محتوای آن‌ها تناسب دارد.	۲		
۵	از مقیاس مناسب استفاده شده است.	۲		
۶	محل قرار گرفتن راهنما و مقیاس‌ها مناسب است.	۲		
۷	راهنمای نقشه از وضوح کامل در انتقال مفاهیم برخوردار است.	۲		

جمع: ۷۰

الف. ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک»

نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۵		
۲. برخورداری محتوای نقشه از صحت و اعتبار علمی				
۱	محتوای نقشه از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۴		
۲	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی است.	۴		
۳. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱	زمینه ایجاد پرسش برای مخاطب فراهم شده است.	۳		
۲	محتوا جذاب و برانگیزاننده است.	۳		
۴. تناسب ساختار فیزیکی نقشه و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم با سن مخاطب				
۱	شکل ظاهری و فیزیکی نقشه برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۳		
۲	قطع نقشه با سن مخاطب تناسب دارد.	۳		
۳	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۴	از محرک‌های بصری و جذاب استفاده شده است.	۲		
۵	مواد استفاده شده (کاغذ، آویز و نوع رنگ‌ها) از کیفیت مناسب برخوردار است.	۳		
۶	تمهیدات لازم جهت افزایش طول عمر نقشه در نظر گرفته شده است.	۳		

۳. الف. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۵. رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای نقشه				
۱	نقشه از مرجع معتبری تهیه شده است.	۳		
۲	از ارجاع‌دهی مناسب برخوردار است.	۳		
۶. افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۱	سبب افزایش علاقه و انگیزه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۴		

جمع: ۴۵

۳. ب. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۸		
۲. برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۵		
۲	عناصر به نمایش گذاشته شده مرتبط و مکمل هستند.	۵		
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۵		
۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۴. برخورداری از ساختار فیزیکی مناسب				
۱	اندازه نقشه با نوع کاربرد آن متناسب است.	۵		
۲	به سهولت استفاده از آن در کلاس یا خانه توجه شده است.	۵		
۳	اندازه نقشه با سن مخاطب تناسب دارد.	۴		
۵. برخورداری از ویژگی‌های بصری مناسب				
۱	از رنگ‌های استاندارد استفاده شده است.	۴		
۲	شکل ظاهری نقشه از جذابیت و برانگیزانندگی کافی برخوردار است.	۴		
۳	اندازه قلم در متن و در حاشیه نقشه مناسب است.	۴		
۶. رعایت استانداردهای لازم در تهیه نقشه				
۱	عنوان نقشه با محتوای آن متناسب است.	۳		
۲	از مقیاس مناسب استفاده شده است.	۳		
۳	راهنمای نقشه از وضوح کامل جهت انتقال مفاهیم برخوردار است.	۳		
۴	محل قرار گرفتن راهنما، مقیاس و سایر عناصر مناسب است.	۳		
۷. تناسب مفاهیم و محتوای ارائه شده با نیازهای مخاطب				
۱	در برگزیده مفاهیم مورد نیاز دانش‌آموز و برنامه درسی مطالعات اجتماعی است.	۵		
۲	مفاهیم ارائه شده سبب افزایش توانمندی مخاطب نسبت به نحوه توزیع پدیده‌های مکانی می‌شود.	۴		

جمع: ۷۵

الف. ۴. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک»

پوستره‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. وجود بیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	همسو با اهداف برنامه درسی است.	۶		
۲. برخورداری محتوای پوستر از صحت و اعتبار علمی				
۱	محتوای آن از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۴		
۲	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی است.	۴		
۳. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱	محتوا جذاب و برانگیزاننده است.	۵		
۲	از محرک‌های بصری برای ایجاد انگیزه استفاده شده است.	۵		
۴. تناسب ساختار فیزیکی و کیفیت چاپ آن، اعم از جنس، قطع، اندازه و اندازه قلم با سن مخاطب				
۱	شکل ظاهری و فیزیکی آن برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۳		
۲	قطع پوستر با سن مخاطب تناسب دارد.	۳		
۳	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۳		
۴	از محرک‌های بصری و جذاب استفاده شده است.	۳		
۵	مواد استفاده شده (کاغذ، نوع رنگ‌ها و ...) از کیفیت مناسب برخوردار است.	۳		
۶	تمهیدات لازم جهت افزایش طول عمر پوستر اندیشیده شده است.	۳		

الف. ۴. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» پوسترهای مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۵. توجه به ایده‌های کلیدی و شایستگی‌های موجود در برنامه درسی در سازمان‌دهی محتوا				
۱	نکات مهم و ایده‌های کلیدی کتاب مورد توجه قرار گرفته است.	۴		
۲	به پرورش شایستگی‌های مورد نظر در برنامه درسی توجه شده است.	۴		
۶. افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۱	سبب افزایش علاقه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۴		
۲	سبب تقویت حس کنجکاوی مخاطب می‌شود.	۴		

جمع: ۵۸

ب. ۴. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» پوسترهای مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	در راستای رویکرد و اهداف برنامه درسی است.	۵		
۲	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۵		
۲. برخورداری از انسجام اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۶		
۲	عناصر به نمایش گذاشته شده مرتبط و مکمل هستند.	۶		

ب.۴. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» پوسترهای مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۶		
۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		
۴. برخورداری از ویژگی‌های بصری مناسب				
۱	از رنگ‌های استاندارد استفاده شده است.	۴		
۲	شکل ظاهری پوستر از جذابیت و برانگیزانندگی کافی برخوردار است.	۵		
۳	نحوه چینش عناصر در پوستر مناسب است.	۴		
۴	اندازه قلم در متن و در حاشیه مناسب است.	۴		
۵. تناسب مفاهیم و محتوای ارائه شده با نیازهای مخاطب				
۱	دربگیرنده محتوای مناسب جهت رفع نیازهای مخاطب است.	۶		
۲	محتوای ارائه شده برای مخاطب قابل درک است.	۶		

جمع: ۶۲

الف.۵. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک»

فلش کارتهای مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضادی بین متن و اهداف)				
۱	همسو با اهداف برنامه درسی است.	۴		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۲. برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۱	محتوای آن از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۴		
۲	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی است.	۴		
۳. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱	محتوا جذاب و برانگیزاننده است.	۳		
۲	از محرک‌های بصری برای ایجاد انگیزه استفاده شده است.	۳		
۴. تناسب ساختار فیزیکی و کیفیت چاپ آن، اعم از جنس، قطع، اندازه و اندازه قلم با سن مخاطب				
۱	شکل ظاهری و فیزیکی آن برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۲		
۲	قطع و تعداد کارتها با سن مخاطب تناسب دارد.	۲		
۳	اندازه قلم با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۴	از محرک‌های بصری و جذاب استفاده شده است.	۲		
۵	مواد استفاده شده (کاغذ، نوع رنگ‌ها و ...) از کیفیت مناسب برخوردار است.	۲		
۶	تمهیدات لازم جهت افزایش عمر فلش کارتها اندیشیده شده است.	۲		
۷	به سهولت استفاده از آن در کلاس یا خانه توجه شده است.	۲		
۸	به لحاظ وزن و بسته‌بندی از شرایط مناسبی برخوردار است.	۲		

الف. ۵. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» فلش کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۵. توجه به ایده‌های کلیدی و شایستگی‌های موجود در کتاب‌های درسی در سازماندهی محتوا				
۱	نکات مهم و ایده‌های کلیدی برنامه درسی مطالعات اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است.	۴		
۲	به پرورش شایستگی‌های مورد نظر در برنامه درسی مطالعات اجتماعی توجه شده است.	۴		
۶. افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۱	سبب افزایش علاقه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۴		
۲	سبب تقویت حس کنجکاوی مخاطب می‌شود.	۴		

جمع: ۵۰

ب. ۵. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» فلش کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۱. مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	در راستای رویکرد و اهداف برنامه درسی است.	۵		
۲	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۵		
۲. برخورداری از انسجام اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۵		
۲	عناصر به نمایش گذاشته شده مرتبط و مکمل هستند.	۵		

ب. ۵. ویژگی‌ها و سنجش‌های «اختصاصی» فلش کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۵		
۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		
۴. برخورداری از ویژگی‌های بصری مناسب				
۱	از رنگ‌های استاندارد استفاده شده است.	۵		
۲	چیدمان عناصر در هر کارت مناسب است.	۵		
۵. تناسب مفاهیم و محتوای ارائه شده با نیازهای مخاطب				
۱	دربگیرنده محتوای مناسب جهت رفع نیازهای مخاطب است.	۵		
۲	محتوای ارائه شده برای مخاطب قابل درک است.	۵		
۶. تناسب حجم محتوای ارائه شده در هر کارت با سرعت انتقال اطلاعات				
۱	تعداد کارت‌ها با حجم محتوای ارائه شده متناسب است.	۵		
۲	از تعدد مفاهیم ارائه شده در هر کارت پرهیز شده است.	۵		
۷. تناسب تصاویر با محتوا				
۱	تصاویر و کلمات با محتوای مورد نظر مرتبط است.	۵		
۲	امکان برقراری ارتباط تصویری بین کارت‌ها برای کشف روابط مورد توجه قرار گرفته است.	۵		

جمع: ۷۰

ضمیمہ ۱

فرم‌های ارزشیابی و جداول ارزیابی از انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی) مطالعات اجتماعی

۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها

و منابع کمک آموزشی مطالعات اجتماعی

۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها

و منابع تکمیلی دانش آموز (دانش افزایی) مطالعات اجتماعی

۱.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی

از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش افزایی)

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی

دانش آموز (دانش افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربرست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املائی صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعه و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی- ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی

دانش‌آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	به رویکردهای برنامه درسی توجه شده است.	۲		
۲	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۲		
۳	به شیوه‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی توجه شده است.	۱		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۴	به پرورش قدرت تفکر و تعقل در مخاطبان توجه شده است.	۲		
۵	به ارزش‌های فرهنگی و تربیتی توجه شده است.	۲		
۶	به جایگاه مخاطب به عنوان شهروند مطلوب توجه شده است.	۱		
۷	به افزایش درک موقعیت‌های واقعی زندگی و بهره‌برداری از سواد علمی برای حل آن‌ها توجه شده است.	۱		
● برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۸	محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۲		
۹	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب، با میزان درک و فهم مخاطب				
۱۰	اطلاعات پایه مخاطب در ارائه محتوا در نظر گرفته شده است.	۱		
۱۱	مطالب ارائه شده از سیر منطقی و انسجام کافی برخوردار است.	۱		
۱۲	از مثال‌ها، شواهد و ... برای درک بهتر مطالب استفاده شده است.	۱		
۱۳	سازماندهی محتوا از ساده به مشکل انجام شده است.	۱		
۱۴	در ارائه محتوا از شیوه تلفیقی استفاده شده است.	۱		
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱۵	از انواع سبک‌های یادگیری در ارائه محتوا بهره گرفته شده است.	۲		
۱۶	به تفاوت‌های توانایی‌های فردی در یادگیری توجه شده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۷	از ارائه یکسویه مطالب پرهیز شده است.	۱		
۱۸	به فعالیت‌های فیزیکی و عملی توجه شده است.	۱		
۱۹	به برانگیختن حس کنجکاوی و ایجاد پرسش کمک می‌کند.	۱		
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۲۰	شکل ظاهری و فیزیکی کتاب برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۱		
۲۱	حجم و قطع کتاب با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۲۲	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۳	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۲۴	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		
● بیان مشفقانه کتاب بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۵	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۲۶	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۲۷	از تصاویر، نمودارها، جدول و نقشه جهت انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۲۸	تصاویر، نمودارها و ... با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۹	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و ... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۳۰	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۳۱	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۳۲	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۳	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۲		
۳۴	منابع و مأخذ ذکر شده است.	۲		
● مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۳۵	مبتنی بر رویکرد و اهداف برنامه درسی است.	۴		
۳۶	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۲		
● برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۳۷	پیوستگی و انسجام موضوعی در فصل‌ها رعایت شده است.	۲		
۳۸	سازماندهی محتوا از ساده به مشکل رعایت شده است.	۲		
۳۹	توجه به تلفیق و رویکرد تلفیقی در سازماندهی محتوا رعایت شده است.	۲		
۴۰	محتوا و سازماندهی آن ویژگی رو به رشد بودن یادگیری را تضمین می‌کند.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۴۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۲		
۴۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۲		
● کمک به رشد و توسعه علمی مخاطب				
۴۳	به گسترش یادگیری از طریق فعالیت‌های هدفمند کمک می‌کند.	۲		
۴۴	به پرورش سواد علمی و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر توجه دارد.	۲		
۴۵	روحیه علمی و کاوشگری در دانش‌آموزان را تقویت می‌کند.	۲		
۴۶	موجب ایجاد سؤال‌های جدید، نیاز به زمینه مطالعاتی بیشتر و کشف پیوندها و رابطه‌های گسترده‌تری می‌شود.	۲		
۴۷	به پرورش مهارت‌های مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی نظیر نقشه خوانی، عکس خوانی و ... توجه شده است.	۲		
● انتقال تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۴۸	از مثال‌ها، شواهد و ... برای درک بهتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۴۹	فرصت‌هایی برای کشف رابطه علت و معلولی بین واقعیت‌ها را فراهم می‌کند.	۲		
● توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
۵۰	محتوای ارائه شده پاسخگوی بخشی از نیازهای علمی به روز مخاطبان است.	۲		
۵۱	به تفاوت‌های سبک زندگی ناشی از محیط جغرافیایی و وضعیت اقتصادی- اجتماعی مخاطبان توجه دارد.	۲		
۵۲	ویژگی‌های جنسیتی مخاطبان در نظر گرفته شده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● افزایش گیرایی مطالب، با استفاده از قالب‌های متنوعی مانند داستان، شعر و نمایشنامه، به صورت‌های ساده یا ترکیبی				
۵۳	در ارائه مطالب از قالب‌های گوناگونی مانند داستان، شعر، نمایشنامه و ... استفاده شده است.	۲		
۵۴	قالب‌های ارائه شده با سن و نیازهای مخاطبان تناسب دارد.	۲		
۵۵	بین جنبه‌های هنری و آموزشی در قالب مورد استفاده تعادل برقرار شده است.	۲		
● خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۵۶	از شیوه‌های خلاقانه در ارائه مطلب بهره گرفته شده است.	۳		
۵۷	از فعالیتهای فکری و عملی متنوع استفاده شده است.	۲		
۵۸	از مثال‌های بدیع و سؤال‌های محرک در جهت وضوح و روشن‌سازی مفهوم استفاده شده است.	۲		
● استفاده از تصویر، نمودار، جداول، گراف و نقشه برای انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب به مخاطب				
۵۹	از تصاویر، نمودارها، جدول، نقشه و... جهت انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۶۰	تصاویر، نمودارها، جداول و ... با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۶۱	در انتخاب تصاویر به تفاوت‌های جنسیتی توجه شده است.	۲		
۶۲	در انتخاب تصاویر به ارزش‌های فرهنگی و تربیتی توجه شده است.	۲		
۶۳	تصاویر، نقشه‌ها، نمودارها و... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش‌افزایی) مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تقویت علاقه مخاطبان نسبت به مطالعه بیشتر درباره موضوع با موضوع‌های مطرح شده				
۶۴	با نگاهی تلفیقی سبب ایجاد انگیزه و علاقه جهت مطالعه بیشتر در حوزه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی می‌شود.	۳		
۶۵	جنبه‌هایی از موضوع که به علاقه دانش‌آموزان نزدیک‌تر است، انتخاب شده است.	۲		
۶۶	محتوای ارائه شده مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی‌های آن‌هاست.	۲		
● معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و نیز معرفی منابع برای مطالعه بیشتر				
۶۷	منابع مورد استفاده در تألیف در پایان کتاب آورده شده است.	۲		
۶۸	منابعی جهت مطالعه بیشتر به مخاطبان معرفی شده است.	۲		
جمع کل			۱۲۰	

۲.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های مرجع

مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی

از کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۴		

ردیف	معیارها و سنجدها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● برخورداری محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی				
۲	محتوا از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۳		
۳	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		
● برخورداری از کیفیت مناسب درس‌آزمایی محتوای کتاب				
۴	محتوا با اهداف آن هماهنگ است.	۲		
۵	محتوا از روال منطقی تبعیت کرده است.	۲		
۶	محتوا از جامعیت موضوعی برخوردار است.	۲		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۷	به سهولت استفاده توجه شده است.	۳		
۸	بر اساس الگوی مشخص کتاب‌های مرجع و اطلس تهیه شده است.	۳		
۹	از محرک‌های بصری برای ایجاد انگیزه استفاده شده است.	۲		
● تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱۰	شکل ظاهری و فیزیکی برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۲		
۱۱	حجم و قطع با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۱۲	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۱۳	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۱۴	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● بیان مشفقانه کتاب بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱۵	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۱۶	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
۱۷	واژگان و جملات استفاده شده با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۱۸	توضیحات منظم و منطقی است.	۱		
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱۹	از شکل‌ها، تصاویر، نمودارها و... به منظور سهولت درک مفهوم استفاده شده است.	۲		
۲۰	تنوع هنری در استفاده از تصاویر و شکل‌ها رعایت شده است.	۱		
۲۱	تصاویر و شکل‌های استفاده شده از کیفیت و وضوح کافی برخوردار است.	۱		
۲۲	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۲۳	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۲۴	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۲		
۲۵	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۲۶	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیبا ارائه شده است.	۲		
۲۷	منابع و مأخذ ذکر شده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۲۸	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۸		
● برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۲۹	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۵		
۳۰	پیوستگی و انسجام موضوعی در فصل‌ها رعایت شده است.	۵		
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۳۱	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۵		
۳۲	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		
● کمک به رشد و توسعه علمی مخاطب				
۳۳	به پرورش سواد علمی و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر توجه دارد.	۵		
● انتقال تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۳۴	مفاهیم و واقعیت‌ها به شکل مستدل ارائه شده است.	۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های مرجع مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
۳۵	محتوای ارائه شده پاسخگوی بخشی از نیازهای علمی مخاطبان است.	۴		
۳۶	منابع و مراجع مناسب و مورد نیاز دانش‌آموزان و معلمان معرفی کرده است.	۴		
۳۷	در تهیه محتوا از نگاه تلفیقی بهره گرفته شده است.	۴		
۳۸	به پرورش مهارت‌های مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی نظیر نقشه‌خوانی، عکس‌خوانی و برقراری ارتباط و ... توجه شده است.	۴		
● خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۳۹	از شیوه‌های خلاقانه در ارائه اطلاعات بهره گرفته شده است.	۸		
● تقویت علاقه مخاطبان به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده				
۴۰	سبب ایجاد انگیزه و علاقه جهت مطالعه بیشتر در حوزه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی می‌شود.	۴		
۴۱	محتوای ارائه شده مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی‌های آن‌هاست.	۴		
جمع کل			۱۲۰	

۳.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از اطلس‌های مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از اطلس‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املائی صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از اطلس‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از اطلس‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از اطلس‌های

مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه‌دروسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	در راستای تحقق اهداف برنامه‌دروسی است.	۴		
● برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۲	محتوا از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۳		
۳	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● برخورداری از کیفیت مناسب درس‌مانده‌ی محتوا				
۴	محتوا با اهداف آن هماهنگ است.	۲		
۵	محتوا از روال منطقی تبعیت کرده است.	۲		
۶	محتوا از جامعیت موضوعی برخوردار باشد.	۲		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۷	به سهولت استفاده توجه شده است.	۳		
۸	بر اساس الگوی مشخص کتاب‌های مرجع و اطلس تهیه شده است.	۳		
۹	از محرک‌های بصری برای ایجاد انگیزه استفاده شده است.	۲		
● تناسب ساختار ظاهری و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱۰	شکل ظاهری و فیزیکی برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۲		
۱۱	حجم و قطع با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۱۲	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۱۳	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۱۴	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از اطلس‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● بیان مشفقانه بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱۵	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۱۶	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
۱۷	واژگان و جملات استفاده شده با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۱۸	توضیحات منظم و منطقی است.	۱		
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱۹	از شکل‌ها، تصاویر، نمودارها و... به منظور سهولت درک مفهوم استفاده شده است.	۲		
۲۰	تنوع هنری در استفاده از تصاویر و شکل‌ها رعایت شده است.	۱		
۲۱	تصاویر و شکل‌های استفاده شده از کیفیت و وضوح کافی برخوردار است.	۱		
۲۲	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		
● تناسب محتوای اطلس با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۲۳	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۲۴	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۲		
۲۵	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوا				
۲۶	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیبا ارائه شده است.	۲		
۲۷	منابع و مأخذ ذکر شده است.	۲		

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها	ردیف
● مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
		۵	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۲۸
● برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
		۵	پیوستگی و انسجام موضوعی در فصل‌ها رعایت شده است.	۲۹
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
		۴	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۳۰
		۴	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۳۱
● کمک به رشد و توسعه علمی مخاطب				
		۵	به پرورش سواد علمی و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر توجه دارد.	۳۲
● انتقال تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
		۴	سبب پروراندن مفاهیم و مهارت‌های بنیادی می‌شود.	۳۳
		۴	سبب تعمیق یادگیری موضوعات درسی می‌شود.	۳۴
● توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
		۵	محتوای ارائه شده پاسخگوی نیازهای علمی مخاطبان است.	۳۵
		۴	منابع و مراجع مناسب و مورد نیاز دانش‌آموزان و معلمان معرفی شده است.	۳۶
● خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
		۵	از شیوه‌های خلاقانه در ارائه مطالب و نقشه‌ها بهره گرفته شده است.	۳۷

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از اطلس‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تقویت علاقه مخاطبان به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده				
۳۸	سبب ایجاد انگیزه و علاقه جهت مطالعه بیشتر در حوزه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی می‌شود.	۵		
۳۹	محتوای ارائه شده مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی‌های آن‌هاست.	۴		
● برخورداری از ویژگی‌های بصری مناسب و استانداردهای لازم نقشه‌های ارائه شده				
۴۰	در تهیه نقشه‌ها از رنگ و اندازه‌های استاندارد استفاده شده است.	۳		
۴۱	شکل ظاهری نقشه‌ها از جذابیت و برانگیزانندگی کافی برخوردار است.	۳		
۴۲	اندازه قلم در متن و در حاشیه مناسب است.	۲		
۴۳	عنوان نقشه‌ها با محتوای آن‌ها تناسب دارد.	۲		
۴۴	از مقیاس مناسب استفاده شده است.	۲		
۴۵	محل قرار گرفتن راهنما و مقیاس‌ها مناسب است.	۲		
۴۶	راهنمای نقشه از وضوح کامل در انتقال مفاهیم برخوردار است.	۲		
جمع کل			۱۲۰	

۴.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/ گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املا صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجش‌های «عمومی» ارزیابی از نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی

از نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی یا نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۵		
● برخورداری از صحت و اعتبار علمی				
۲	محتوای نقشه از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۴		
۳	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی است.	۴		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۴	زمینه ایجاد پرسش برای مخاطب فراهم شده است.	۳		
۵	محتوا جذاب و برانگیزاننده است.	۳		

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب ساختار ظاهری نقشه و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۶	شکل ظاهری و فیزیکی نقشه برای مخاطب جذاب و پراکنج‌اننده است.	۳		
۷	قطع نقشه با سن مخاطب تناسب دارد.	۳		
۸	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۹	از محرک‌های بصری و جذاب استفاده شده است.	۲		
۱۰	مواد استفاده شده (کاغذ، آویز و نوع رنگ‌ها) از کیفیت مناسب برخوردار است.	۳		
۱۱	تمهیدات لازم جهت افزایش طول عمر نقشه در نظر گرفته شده است.	۳		
● برخورداری از تصویر، نمودار، جدول، گراف و نقشه، برای انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب به مخاطبان				
۱۲	نقشه از مرجع معتبری تهیه شده است.	۳		
۱۳	از ارجاع‌دهی مناسب برخوردار است.	۳		
● افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۱۴	سبب افزایش علاقه و انگیزه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۴		
● مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱۵	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۸		
● برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱۶	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۵		
۱۷	عناصر به نمایش گذاشته شده مرتبط و مکمل هستند.	۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۱۸	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۵		
۱۹	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		
● برخورداری از ساختار فیزیکی مناسب				
۲۰	اندازه نقشه با نوع کاربرد آن متناسب است.	۵		
۲۱	به سهولت استفاده از آن در کلاس یا خانه توجه شده است.	۵		
۲۲	اندازه نقشه با سن مخاطب تناسب دارد.	۴		
● برخورداری از ویژگی‌های بصری مناسب				
۲۳	از رنگ‌های استاندارد استفاده شده است.	۴		
۲۴	شکل ظاهری نقشه از جذابیت و برانگیزانندگی کافی برخوردار است.	۴		
۲۵	اندازه قلم در متن و در حاشیه نقشه مناسب است.	۴		
● رعایت استانداردهای لازم، در تهیه نقشه				
۲۶	عنوان نقشه با محتوای آن متناسب است.	۳		
۲۷	از مقیاس مناسب استفاده شده است.	۳		
۲۸	راهنمای نقشه از وضوح کامل جهت انتقال مفاهیم برخوردار است.	۳		
۲۹	محل قرار گرفتن راهنما، مقیاس و سایر عناصر مناسب است.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از نقشه‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب مفاهیم و محتوای ارائه شده با نیازهای مخاطب				
۳۰	در برگرفته مفاهیم مورد نیاز دانش آموز و برنامه درسی مطالعات اجتماعی است.	۵		
۳۱	مفاهیم ارائه شده سبب افزایش توانمندی مخاطب نسبت به نحوه توزیع پدیده‌های مکانی می‌شود.	۴		
جمع کل		۱۲۰		

۵.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی

از پوسترهای مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از پوسترهای مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربرست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از پوسته‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/ گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایي توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از پوستره‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل			۸۰	

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی

از پوسترهای مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی با نبود تضاد بین متن و اهداف				
۱	همسو با اهداف برنامه درسی است.	۶		
● برخورداری محتوای پوستر از صحت و اعتبار علمی				
۲	محتوای آن از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۴		
۳	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی است.	۴		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۴	محتوا جذاب و برانگیزاننده است.	۵		
۵	از محرک‌های بصری برای ایجاد انگیزه استفاده شده است.	۵		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای پوستر، با میزان درک و فهم مخاطب				
۶	شکل ظاهری و فیزیکی آن برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۳		
۷	قطع پوستر با سن مخاطب تناسب دارد.	۳		
۸	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۳		
۹	از محرک‌های بصری و جذاب استفاده شده است.	۳		
۱۰	مواد استفاده شده (کاغذ، نوع رنگ‌ها و ...) از کیفیت مناسب برخوردار است.	۳		
۱۱	تمهیدات لازم جهت افزایش طول عمر پوستر اندیشیده شده است.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از پوستره‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به ایده‌های کلیدی و شایستگی‌های موجود در برنامه درسی در سازمان‌دهی محتوا				
۱۲	نکات مهم و ایده‌های کلیدی کتاب مورد توجه قرار گرفته است.	۴		
۱۳	به پرورش شایستگی‌های موردنظر در برنامه درسی توجه شده است.	۴		
● افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۱۴	سبب افزایش علاقه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۴		
۱۵	سبب تقویت حس کنجکاوی مخاطب می‌شود.	۴		
● مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱۶	در راستای رویکرد و اهداف برنامه درسی است.	۵		
۱۷	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۵		
● برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱۸	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۶		
۱۹	عناصر به نمایش گذاشته شده مرتبط و مکمل هستند.	۶		
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
۲۰	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۶		
۲۱	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از پوستره‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● برخورداری از ویژگی‌های بصری مناسب				
۲۲	از رنگ‌های استاندارد استفاده شده است.	۴		
۲۳	شکل ظاهری پوستر از جذابیت و برانگیزانندگی کافی برخوردار است.	۵		
۲۴	نحوه چینش عناصر در پوستر مناسب است.	۴		
۲۵	اندازه قلم در متن و در حاشیه مناسب است.	۴		
● تناسب مفاهیم و محتوای ارائه شده با نیازهای مخاطب				
۲۶	دربگیرنده محتوای مناسب جهت رفع نیازهای مخاطب است.	۶		
۲۷	محتوای ارائه شده برای مخاطب قابل درک است.	۶		
جمع کل			۱۲۰	

۶.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی

از فلش کارتهای مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از فلش کارتهای مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کار بست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنججهای «عمومی» ارزیابی از فلش‌کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنججهای	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از فلش‌کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی

از فلش‌کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضادی بین متن و اهداف)				
۱	همسو با اهداف برنامه درسی است.	۴		
● برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۲	محتوای آن از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۴		
۳	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی است.	۴		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از فلش‌کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۴	محتوا جذاب و برانگیزاننده است.	۳		
۵	از محرک‌های بصری برای ایجاد انگیزه استفاده شده است.	۳		
● برخورداری محتوای فلش کارت از صحت و اعتبار علمی				
۶	شکل ظاهری و فیزیکی آن برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۲		
۷	قطع و تعداد کارت‌ها با سن مخاطب تناسب دارد.	۲		
۸	اندازه قلم با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۹	از محرک‌های بصری و جذاب استفاده شده است.	۲		
۱۰	مواد استفاده شده (کاغذ، نوع رنگ‌ها و ...) از کیفیت مناسب برخوردار است.	۲		
۱۱	تمهیدات لازم جهت افزایش عمر فلش کارت‌ها اندیشیده شده است.	۲		
۱۲	به سهولت استفاده از آن در کلاس یا خانه توجه شده است.	۲		
۱۳	به لحاظ وزن و بسته‌بندی از شرایط مناسبی برخوردار است.	۲		
● توجه به ایده‌های کلیدی و شایستگی‌های موجود در کتاب‌های درسی در سازماندهی محتوا				
۱۴	نکات مهم و ایده‌های کلیدی برنامه درسی مطالعات اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است.	۴		
۱۵	به پرورش شایستگی‌های مورد نظر در برنامه درسی مطالعات اجتماعی توجه شده است.	۴		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	نویسندگان
● افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۱۶	سبب افزایش علاقه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۴		
۱۷	سبب تقویت حس کنجکاوی مخاطب می‌شود.	۴		
● مبتنی بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱۸	در راستای رویکرد و اهداف برنامه درسی است.	۵		
۱۹	اطلاعات تکمیلی مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است.	۵		
● برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۲۰	محتوا از سازماندهی مناسب برخوردار است.	۵		
۲۱	عناصر به نمایش گذاشته شده مرتبط و مکمل هستند.	۵		
● ایجاد انگیزه و تقویت در مخاطبان				
۲۲	انگیزه مخاطب را جهت فراگیری موضوع افزایش می‌دهد.	۵		
۲۳	علاقه مخاطبان را در زمینه علوم مرتبط با مطالعات اجتماعی افزایش می‌دهد.	۵		
● برخورداری از ویژگی‌های مناسب بصری				
۲۴	از رنگ‌های استاندارد استفاده شده است.	۵		
۲۵	چیدمان عناصر در هر کارت مناسب است.	۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از فلش‌کارت‌های مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب مفاهیم و محتوای ارائه شده با نیازهای مخاطب				
۲۶	درب‌گیرنده محتوای مناسب جهت رفع نیازهای مخاطب است.	۵		
۲۷	محتوای ارائه شده برای مخاطب قابل درک است.	۵		
● تناسب حجم محتوای ارائه شده در هر کارت با سرعت انتقال اطلاعات				
۲۸	تعداد کارت‌ها با حجم محتوای ارائه شده متناسب است.	۵		
۲۹	از تعداد مفاهیم ارائه شده در هر کارت پرهیز شده است.	۵		
● تناسب تصاویر با محتوا				
۳۰	تصاویر و کلمات با محتوای مورد نظر مرتبط است.	۵		
۳۱	امکان برقراری ارتباط تصویری بین کارت‌ها برای کشف روابط مورد توجه قرار گرفته است.	۵		
جمع کل			۱۲۰	

۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی

معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و

کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کار بست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل			۸۰	

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضادی بین متن و اهداف)				
۱	به رویکردهای برنامه درسی توجه شده است.	۲		
۲	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۲		
۳	به شیوه‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی توجه شده است.	۱		
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۴	به پرورش قدرت تفکر و تعقل در مخاطبان توجه شده است.	۲		
۵	به ارزش‌های فرهنگی و تربیتی توجه شده است.	۲		
۶	به جایگاه مخاطب به عنوان شهروند مطلوب توجه شده است.	۱		
۷	به افزایش درک موقعیت‌های واقعی زندگی و بهره‌برداری از سواد علمی برای حل آن‌ها توجه شده است.	۱		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● برخورداری محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی				
۸	محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۲		
۹	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب، با میزان درک و فهم مخاطب				
۱۰	اطلاعات پایه مخاطب در ارائه محتوا در نظر گرفته شده است.	۱		
۱۱	مطالب ارائه شده از سیر منطقی و انسجام کافی برخوردار است.	۱		
۱۲	از مثال‌ها، شواهد و ... برای درک بهتر مطالب استفاده شده است.	۱		
۱۳	سازماندهی محتوا از ساده به مشکل انجام شده است.	۱		
۱۴	در ارائه محتوا از شیوه تلفیقی استفاده شده است.	۱		
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱۵	از انواع سبک‌های یادگیری در ارائه محتوا بهره گرفته شده است.	۲		
۱۶	به تفاوت‌های توانایی‌های فردی در یادگیری توجه شده است.	۲		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۷	از ارائه یکسویه مطالب پرهیز شده است.	۱		
۱۸	به فعالیت‌های فکری و عملی توجه شده است.	۱		
۱۹	به برانگیختن حس کنجکاوی و ایجاد پرسش کمک می‌کند.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب.				
۲۰	شکل ظاهری و فیزیکی کتاب برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۱		
۲۱	حجم و قطع کتاب با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۲۲	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۳	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۲۴	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		
● بیان مشفقانه کتاب بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۵	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۲۶	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
● استفاده از شکل و تصویر برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها، در صورت نیاز				
۲۷	از تصاویر، نمودارها، جدول و نقشه جهت انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۲۸	تصاویر، نمودارها و ... با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۹	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و ... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۳۰	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۳۱	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۳۲	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۳	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۲		
۳۴	منابع و مآخذ ذکر شده است.	۲		
● برخورداری از اطلاعات نوین برای گسترش دانش معلمان و کارشناسان				
۳۵	درب‌گیرنده آخرین دستاوردهای حوزه مطالعات اجتماعی است.	۳		
۳۶	مهارت‌های نوین علوم مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی را ارائه داده است.	۳		
۳۷	درب‌گیرنده مفاهیم و موضوعات مرتبط با مباحث کتاب‌های درسی است.	۲		
۳۸	سبب تقویت توانایی معلمان در رفع اشکال دانش‌آموزان در زمینه موضوعات مطالعات اجتماعی می‌شود.	۲		
● بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۳۹	از روش‌های جدید برای سازماندهی محتوا استفاده شده است.	۲		
۴۰	در سازماندهی محتوا بر روش تلفیق تأکید دارد.	۲		
۴۱	از ارائه یک سویه مفاهیم پرهیز نموده است.	۲		
● تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین حرفه‌ای، تربیتی و تخصصی مخاطب				
۴۲	معلمان را با روش‌های جدید آموزش و طراحی دروس مطالعات اجتماعی آشنا می‌کند.	۳		
۴۳	سبب آشنایی معلمان با شیوه‌های جدید ارزشیابی می‌شود.	۲		
۴۴	مهارت‌های ارائه شده، قابلیت اجرا در کلاس‌های درس را دارد.	۳		
۴۵	کتاب توانایی تغییر نگرش مخاطب و اصلاح دیدگاه آموزشی را دارد.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی				
۴۶	در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان، مطالعات ملی و جهانی را ارائه نموده است.	۳		
۴۷	مطالعات جهانی را در آموزش علوم مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی ارائه نموده است.	۳		
● ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم در کشورهای گوناگون جهان برای مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۴۸	روش‌های جدید جهانی در آموزش مطالعات اجتماعی ارائه نموده است.	۴		
۴۹	شرایط انطباق روش‌های جدید را با سیستم آموزشی کشور فراهم نموده است.	۳		
● ارائه یافته‌های جدید روشی در برنامه‌ریزی دروس با ذکر نمونه‌هایی از کشورهای جهان، برای مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۵۰	معلمان را با روش‌های جدید برنامه‌ریزی درسی مطالعات اجتماعی در بعضی از کشورها آشنا می‌کند.	۴		
۵۱	روش‌های آموزش برنامه‌ریزی مطالعات اجتماعی را در ایران با سایر کشورها مقایسه می‌کند.	۳		
● ارائه مهارت‌ها و تمرین‌هایی قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۵۲	مهارت‌ها و تمرین‌های ارائه شده با شرایط کلاس‌های درس و کتاب‌های درسی کشور انطباق دارد.	۳		
۵۳	مخاطبان را با نمونه‌های بیشتری از مهارت‌ها و تمرین‌های قابل انطباق با محیط یادگیری آشنا می‌کند.	۲		
۵۴	مثال‌های ارائه شده با زندگی روزمره هماهنگی دارد.	۲		
● افزایش توانمندی‌های معلمان در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های کلاسی مناسب برای دانش‌آموزان				
۵۵	سبب افزایش توانمندی معلمان، جهت طراحی موقعیت‌های جدید برای ارائه بهتر محتوای درسی شده است.	۴		
۵۶	بینش علمی و روحیه کنجکاوی در معلمان را تقویت می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● درهم‌تنیدگی محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی دانش‌آموزان و فناوری‌های نوین				
۵۷	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی دانش‌آموزان انطباق دارد.	۳		
۵۸	در محتوای کتاب به کاربرد فناوری‌های نوین توجه شده است.	۳		
● تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری علوم تجربی برای مخاطب				
۵۹	به تغییر و تبیین سیاست‌ها و چارچوب برنامه‌ریزی درسی مصوب پرداخته است.	۳		
۶۰	مطابق با برنامه درسی حوزه یادگیری مطالعات اجتماعی بر شیوه تلفیق تاکید دارد.	۳		
جمع کل		۱۲۰		

۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کمک‌درسی

مطالعات اجتماعی

۱.۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی

از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربرست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنججهای «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنججهای	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضادی بین متن و اهداف)				
۱	به رویکردهای برنامه درسی توجه شده است.	۲		
۲	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۲		
۳	به شیوه‌های یاددهی- یادگیری برنامه درسی توجه شده است.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۴	به پرورش قدرت تفکر و تعقل در مخاطبان توجه شده است.	۲		
۵	به ارزش‌های فرهنگی و تربیتی توجه شده است.	۲		
۶	به جایگاه مخاطب به عنوان شهروند مطلوب توجه شده است.	۱		
۷	به افزایش درک موقعیت‌های واقعی زندگی و بهره‌برداری از سواد علمی برای حل آن‌ها توجه شده است.	۱		
● برخورداری محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی				
۸	محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۲		
۹	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب، با میزان درک و فهم مخاطب				
۱۰	اطلاعات پایه مخاطب در ارائه محتوا در نظر گرفته شده است.	۱		
۱۱	مطالب ارائه شده از سیر منطقی و انسجام کافی برخوردار است.	۱		
۱۲	از مثال‌ها، شواهد و ... برای درک بهتر مطالب استفاده شده است.	۱		
۱۳	سازماندهی محتوا از ساده به مشکل انجام شده است.	۱		
۱۴	در ارائه محتوا از شیوه تلفیقی استفاده شده است.	۱		
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱۵	از انواع سبک‌های یادگیری در ارائه محتوا بهره گرفته شده است.	۲		
۱۶	به تفاوت‌های توانایی‌های فردی در یادگیری توجه شده است.	۲		

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۷	از ارائه یکسویه مطالب پرهیز شده است.	۱		
۱۸	به فعالیت‌های فکری و عملی توجه شده است.	۱		
۱۹	به برانگیختن حس کنجکاوی و ایجاد پرسش کمک می‌کند.	۱		
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۲۰	شکل ظاهری و فیزیکی کتاب برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۱		
۲۱	حجم و قطع کتاب با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۲۲	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۳	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۲۴	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		
● بیان مشفقانه کتاب بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۵	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۲۶	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۲۷	از تصاویر، نمودارها، جدول و نقشه جهت انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۲۸	تصاویر، نمودارها و ... با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۹	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و ... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۳۰	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۳۱	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۳۲	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۳	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۲		
۳۴	منابع و مأخذ ذکر شده است.	۲		
● فراهم کردن فرصت شکوفایی فطرت و استعدادهاى دانش‌آموزان				
۳۵	حس قدردانی از مواهب الهی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۳۶	زمینه مناسبی برای شکوفایی استعدادهای دانش‌آموزان فراهم نموده است.	۲		
۳۷	زمینه مناسبی برای شکوفایی فطرت اجتماعی دانش‌آموزان فراهم نموده است.	۲		
۳۸	مسائل چالش‌برانگیز به منظور درگیر کردن دانش‌آموزان با مفاهیم مطالعات اجتماعی را طرح کرده است.	۲		
● ایجاد فرصت کاربرد یافته‌های علوم گوناگون در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان				
۳۹	فعالیت‌ها، کاربرد یافته‌های گوناگون مطالعات اجتماعی را پوشش می‌دهد.	۳		
۴۰	فعالیت‌ها در زندگی دانش‌آموزان کاربرد دارند.	۳		
۴۱	با توجه به ارتباط طولی و عرضی موضوع درسی با سایر حوزه‌های یادگیری کاربرد یافته‌های علوم مختلف را ممکن می‌سازد.	۳		

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تعمیق درک دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب کتاب درسی و برنامه درسی				
۴۲	به درک بهتر دانش‌آموزان از محتوای کتاب درسی کمک می‌کند.	۳		
۴۳	به گسترش و بسط مفاهیم برنامه درسی کمک می‌کند.	۳		
۴۴	تمرین‌ها و فعالیت‌ها از ساده به مشکل است.	۳		
● پرورش مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب‌های درسی				
۴۵	با طراحی موقعیت‌های جدید مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب درسی را پرورش داده است.	۴		
۴۶	فعالیت‌ها هماهنگ با سن و امکانات دانش‌آموزان است.	۳		
● فراهم کردن زمینه استحکام و استمرار فرایند یادگیری دانش‌آموزان				
۴۷	فعالیت‌های کتاب سبب تحکیم، استحکام و استمرار فرایند یادگیری در دانش‌آموزان می‌شود.	۳		
۴۸	فعالیت‌ها سبب تکمیل و تعمیق محتوای کتاب درسی می‌شود.	۳		
۴۹	فرصت‌هایی را برای خودارزیابی از دانش و مهارت‌های مطالعات اجتماعی فراهم می‌سازد.	۳		
● فراهم کردن و ارائه موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری و مهارت‌های متنوع و فراتر از کتاب درسی				
۵۰	موقعیت‌های طراحی شده سبب یادگیری مهارت‌هایی فراتر از کتاب درسی شده است.	۴		
۵۱	زمینه طراحی فعالیت‌های جدید توسط دانش‌آموزان فراهم شده است.	۳		
● فراهم کردن زمینه پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از طریق پیش‌بینی کارهای گروهی در فعالیت‌ها				
۵۲	به تربیت اجتماعی دانش‌آموزان با تقویت حس همیاری، تعاون، مشارکت‌جویی و مسئولیت‌پذیری کمک کرده است.	۴		
۵۳	دانش‌آموزان را به انجام کار گروهی تشویق می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های کار مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● بسط و توسعه فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان در محیط متنوع محل زندگی آن‌ها				
۵۴	محتوای کتاب مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و پاسخگوی کنجکاوی آن‌هاست.	۳		
۵۵	فعالیت‌های یادگیری هماهنگ با ویژگی‌های محیطی بوده و بومی‌سازی شده است.	۲		
● فراهم کردن شایستگی‌های پایه در مخاطبان از طریق طراحی موقعیت‌های آموزشی و تربیتی مناسب				
۵۶	مهارت‌های ارتباطی در دانش‌آموزان را تقویت کرده است.	۲		
۵۷	در حوزه جغرافیا به مهارت‌هایی چون نقشه خوانی، عکس خوانی، جهت یابی، تعیین مسافت و ... توجه نموده است.	۳		
۵۸	در حوزه مباحث اجتماعی به پرورش مهارت‌هایی چون برقراری ارتباط، مسئولیت‌پذیری و ... توجه نموده است.	۳		
۵۹	در حوزه تاریخ به پرورش مهارت‌هایی چون خواندن خط زمان، ترسیم نمودار علت و معلول و ... توجه نموده است.	۳		
جمع کل		۱۲۰		

۲.۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های تمرین

مطالعات اجتماعی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی

از کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها، و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املائی صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوطه توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوطه سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضادی بین متن و اهداف)				
۱	به رویکردهای برنامه درسی توجه شده است.	۲		
۲	در راستای تحقق اهداف برنامه درسی است.	۲		
۳	به شیوه‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی توجه شده است.	۱		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۴	به پرورش قدرت تفکر و تعقل در مخاطبان توجه شده است.	۲		
۵	به ارزش‌های فرهنگی و تربیتی توجه شده است.	۲		
۶	به جایگاه مخاطب به عنوان شهروند مطلوب توجه شده است.	۱		
۷	به افزایش درک موقعیت‌های واقعی زندگی و بهره‌برداری از سواد علمی برای حل آن‌ها توجه شده است.	۱		
● برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۸	محتوای کتاب از صحت و اعتبار علمی برخوردار است.	۲		
۹	منطبق با آخرین دستاوردهای علمی روز است.	۲		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب، با میزان درک و فهم مخاطب				
۱۰	اطلاعات پایه مخاطب در ارائه محتوا در نظر گرفته شده است.	۱		
۱۱	مطالب ارائه شده از سیر منطقی و انسجام کافی برخوردار است.	۱		
۱۲	از مثال‌ها، شواهد و ... برای درک بهتر مطالب استفاده شده است.	۱		
۱۳	سازماندهی محتوا از ساده به مشکل انجام شده است.	۱		
۱۴	در ارائه محتوا از شیوه تلفیقی استفاده شده است.	۱		
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱۵	از انواع سبک‌های یادگیری در ارائه محتوا بهره گرفته شده است.	۲		
۱۶	به تفاوت‌های توانایی‌های فردی در یادگیری توجه شده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۷	از ارائه یکسویه مطالب پرهیز شده است.	۱		
۱۸	به فعالیت‌های فکری و عملی توجه شده است.	۱		
۱۹	به برانگیختن حس کنجکاوی و ایجاد پرسش کمک می‌کند.	۱		
● تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۲۰	شکل ظاهری و فیزیکی کتاب برای مخاطب جذاب و برانگیزاننده است.	۱		
۲۱	حجم و قطع کتاب با سن مخاطب تناسب دارد.	۱		
۲۲	اندازه قلم در متن و عنوان‌ها با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۳	از محرک‌های بصری و جذاب در طرح روی جلد استفاده شده است.	۱		
۲۴	عنوان مناسب و جذاب است.	۱		
● بیان مشفقانه کتاب بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۵	از بیانی ساده، جذاب، روان و قابل فهم برخوردار است.	۲		
۲۶	از زبان فارسی معیار در نگارش استفاده شده است.	۲		
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۲۷	از تصاویر، نمودارها، جدول و نقشه جهت انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب استفاده شده است.	۲		
۲۸	تصاویر، نمودارها و ... با سن مخاطب متناسب است.	۱		
۲۹	تصاویر، نقشه‌ها، جدول‌ها و ... با متن ارائه شده هماهنگی دارد.	۱		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۳۰	به کاربرد و سودمندی محتوا برای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۳۱	محتوای ارائه شده با نیازهای فردی و اجتماعی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۳۲	در محتوای ارائه شده به نیازهای حال و آینده فردی و اجتماعی مخاطبان توجه شده است.	۱		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۳	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۲		
۳۴	منابع و مآخذ ذکر شده است.	۲		
● توسعه مفاهیم و مهارت‌های اساسی مطرح شده در کتاب‌های درسی به منظور تسهیل، تثبیت و تقویت یادگیری دانش‌آموزان				
۳۵	فعالیت‌ها و تمرین‌های ارائه شده سبب تقویت و تسهیل جریان یادگیری شده است.	۳		
۳۶	تمرین‌های طرح شده سبب تثبیت و تقویت مفاهیم و مهارت‌های مطرح شده در برنامه درسی شده است.	۳		
● توجه به ایده‌های کلیدی و شایستگی‌های موجود در کتاب‌های درسی در سازماندهی محتوا				
۳۷	در شیوه ارائه فعالیت‌ها و تمرین‌ها، نکات مهم و ایده‌های کلیدی کتاب مورد توجه قرار گرفته است.	۳		
۳۸	به پرورش شایستگی‌های مورد نظر در کتاب درسی توجه شده است.	۳		
● طبقه‌بندی اطلاعات، مهارت‌ها و ارزش‌های موجود در کتاب درسی به منظور تسهیل یادگیری				
۳۹	به دسته‌بندی و مقوله‌سازی اطلاعات، مهارت‌ها و ارزش‌های موضوعات درسی کتاب پرداخته است.	۳		
۴۰	سیر منطقی اندیشه‌ها و توالی مفاهیم کتاب جریان یادگیری را تسهیل می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تمرین مطالعات اجتماعی

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● عدم ارائه تمرین‌های بی‌ارتباط با اهداف درس‌ها و پاسخ مستقیم تمرین (حل مسائل)				
۴۱	تمرین‌ها، پرسش‌ها و مسائل جدید ارائه کرده است.	۴		
۴۲	از پاسخ مستقیم به تمرین‌های کتاب اجتناب شده است.	۳		
● خلاقیت و نوآوری در ارائه تمرین‌ها، برای تشویق یادگیرنده				
۴۳	در ارائه تمرین‌ها و فعالیت‌ها خلاقیت و نوآوری دیده می‌شود.	۴		
۴۴	ترغیب به یادگیری بیشتر و روحیه کنجکاوی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۴		
● استفاده از نمودارها، نقشه‌ها و تصاویرها و جدول‌های مناسب، برای انتقال مؤثرتر مطالب کتاب‌های درسی				
۴۵	از نمودارها، نقشه‌ها و تصاویر متناسب با سن مخاطب برای تسهیل جریان یادگیری استفاده شده است.	۴		
۴۶	تصاویر، نقشه‌ها و... متناسب با محتوای ارائه شده است.	۳		
● رعایت استاندارد ارزشیابی برنامه درسی				
۴۷	فعالیت‌های ارائه شده با تمرین‌های کتاب درسی همسویی لازم را دارند.	۴		
۴۸	تمرین‌ها و فعالیت‌های طراحی شده تمامی سطوح یادگیری را در برمی‌گیرند.	۴		
● تاکید بر یادگیری پایدار به جای موفقیت آنی و زودگذر در ارزشیابی‌ها				
۴۹	فعالیت‌ها و تمرین‌ها به توسعه یادگیری و تحکیم آن کمک می‌کند.	۴		
۵۰	هر تمرین و فعالیت، زمینه را برای فعالیت بعدی فراهم می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● پرورش خلاقیت‌های دانش‌آموزان از طریق ارائه الگوهای مناسب یادگیری و تعامل با آنان				
۵۱	پرسش‌ها خلاقانه بوده و پاسخ به آن‌ها مستلزم تفکر، تحقیق و کاوشگری است.	۴		
۵۲	با ارائه شیوه‌های متنوعی چون رسم شکل، تکمیل جدول یا نقشه در طراحی تمرین‌ها و فعالیت‌ها موجب تعامل با مخاطب می‌شود.	۴		
● افزایش علاقه و انگیزه مخاطبان برای توسعه یادگیری				
۵۳	درک و فهم نکات پیچیده درس را از طریق ارائه تمرین‌های ساده فراهم می‌کند.	۳		
۵۴	سبب افزایش علاقه دانش‌آموزان جهت یادگیری مطالب بیشتر می‌شود.	۳		
۵۵	با پرورش مهارت‌هایی چون نقشه خوانی، عکس خوانی، مسئولیت‌پذیری و... در حوزه مطالعات اجتماعی سبب علاقه‌مندی مخاطب به این حوزه شده است.	۳		
جمع کل			۱۲۰	

ضمیمہ ۲ —

شرح برخی از اصطلاحات:

۱. **زبان فارسی معیار:** منظور از زبان فارسی معیار زبانی است که به قلمرو ملی و فراگیر اختصاص دارد و به‌کارگیری آن در نوشتن و سخن گفتن میان همه فارسی‌زبانان تحصیل‌کرده مشترک است. زبان فارسی معیار ورای لهجه‌های محلی و اجتماعی رایج در یک کشور قرار دارد و وسیله ارتباط اجتماعی، علمی و ادبی کسانی است که ممکن است در شرایط دیگر به لهجه‌های محلی یا اجتماعی خاص خود تکلم کنند. این زبان معمولاً همان زبان درس‌خوانده‌ها است و غالباً با زبان نوشتار یکی است.

زبان فارسی معیار بر دو گونه نوشتاری و گفتاری است. در زبان فارسی نوشتاری عواملی چون ساختار نحوی جملات، واژگان، املاء و دستور خط حائز اهمیت بسیاری است. از زبان معیار نوشتاری در موارد مکتوب آموزشی نظیر نوشتن کتاب‌های درسی، مقالات علمی، روزنامه‌ها و مجلات، نگارش‌های اداری و رسمی و در برنامه‌های خبری رادیو و تلویزیون مانند پخش اخبار استفاده می‌شود. نوشتاری صورتی ثابت دارد و سنجیده‌تر و منسجم‌تر از زبان گفتاری است.

زبان گفتاری معیار، زبانی است که توسط افراد تحصیل‌کرده و قشرهای بالای جامعه در موقعیت‌های رسمی مانند دانشگاه‌ها، مدارس، صدا و سیما، مصاحبه‌های رسمی و سخنرانی‌ها استفاده می‌شود. این زبان منعطف است و در طول زمان متحول می‌شود، معیار زبان فارسی گفتاری، زبان رایج در تهران است.

۲. **ارزش‌های دینی:** ترجیحاتی است که در قرآن، سنت پیامبر(ص) و ائمه اطهار علیهم‌السلام مورد تأیید قرار گرفته و بدان‌ها توصیه شده است. برای مثال تهذیب

نفس، عبادت خداوند، کسب علم و معرفت، نیکی و احسان به دیگران، کمک به نیازمندان و فقرا، ترک گناهان، دفاع از سرزمین، و یا جهاد در راه خدا از جمله این ارزش‌ها می‌باشد. این نوع از ارزش‌ها مورد توجه افراد با ایمان و عالمان دینی است.

۳. ارزش‌های اجتماعی: ترجیحاتی هستند که از سوی عموم مردم جامعه به دلیل مفید بودن آن پذیرفته شده‌اند، از جمله می‌توان به اندیشه‌ها، هنجارها، عقاید، باورها و یا اعمالی اشاره کرد که متکی به تجربیات مثبت افراد و یا باورهای دینی آن‌ها هستند. این نوع از ارزش‌ها معمولاً مورد توجه مردم و جامعه‌شناسان است. (محمد خلیفه، ۱۳۷۸)

۴. ارزش‌های فرهنگی: ترجیحاتی هستند که برگرفته از آداب و رسوم، دانش‌های علمی و عملی، خرده فرهنگ‌ها، فرهنگ ملی، اخلاقیات، افکار و عقاید و سبک زندگی عامه مردم هستند. عده‌ای ارزش‌های فرهنگی را همان ارزش‌های اجتماعی می‌دانند و معتقد هستند که این دو را نمی‌توان از یکدیگر جدا کرد، زیرا که هر دو در جامعه ریشه دارند. (محسنی، ۱۳۷۹)

۵. رشد عاطفی: متشکل از نظام‌های واسطه‌ای مثل غرائز، صفات و فرایندهای واکنشی اکتسابی است که به تغییرات عاطفی و هیجانی افراد اشاره دارد. (برنامه درسی ملی ص ۶۴) در دوره کودکی رفتارها و هیجانات اغلب خام و کودکانه است. کودکان در این مرحله احساسات خوب را از خود بروز می‌دهند، اما به حمایت و هدایت عاطفی نیاز دارند. (کاتلین هی وود و نانسی گچل ۱۳۹۰)

۶. رشد ایمانی: علاقه و باور قلبی همراه با محبت عمیق و ثابت به خالق هستی و تجلیات آن است. مراحل رشد ایمانی شامل علم‌الیقین، عین‌الیقین و حق‌الیقین است. فرد با ایمان با عبور از نفس حیوانی وارد نفس لوامه و در نهایت نفس مطمئنه (استقرار نیکی در ذات) می‌شود.

۷. رشد عملکردی: هر تلاش مفید و رفتار آگاهانه و ارادی مبتنی بر مبانی و علل و عواملی مانند علل زیستی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی است (برنامه درسی ملی ص ۶۵) که شامل مراحل چون مشاهده و تقلید، اجرای مستقل، سرعت و دقت در اجرا و عادی شدن مهارت است.

۸. رشد اخلاقی: رفتاری که وجدان همه انسان‌ها برای آن ارزش قائل است.

عقل و دین آن را تأیید می‌کند/ خلق و خو و رفتار عادت شده/ به یادگیری رفتارهای مبتنی بر ارزش‌ها در برخورد با خود و دیگران اشاره دارد.

۹. رشد شناختی: عمل ذهن بر روی اطلاعات برای تبدیل مجهول به معلوم می‌باشد/ مجموعه‌ای از فرایندهای هوشی و عقلانی است که محصول آن به شکل تصورات و تصدیقات در ذهن انسان تجلی می‌یابد/ به تغییرات شناختی و درجه درک و فهم افراد اشاره دارد. دوره کودکی (سنین ۷ تا ۱۰ سالگی) مصادف با مرحله تفکر عینی است. در این مرحله کودک می‌تواند به‌طور محسوس درباره اشیاء و رویدادها تفکر کند. از سنین ۱۱ سالگی به بعد کودک وارد مرحله تفکر انتزاعی می‌شود (مرحله عملیات صوری). نوجوان در این مرحله می‌تواند درباره موضوعات و گزاره‌های مجرد فکر کند و فرضیه‌های خود را آزمون کند (کدیور و شعاری‌نژاد ۱۳۸۵)

۱۰. سفیدخوانی: منظور از اصول سفیدخوانی، در نظر گرفتن سطوح سفید در حواشی متن و حاشیه‌های صفحات کتاب است. به عبارت دیگر صفحات کتاب نباید از تصویر و نوشته کاملاً پر شوند و سفیدی نداشته باشند. تقسیم‌بندی این سفیدی‌ها در صفحات باید با رعایت ضوابط و مبانی بصری صورت گیرد و به سهولت خواندن و درک مفهوم کمک کند. سفیدخوانی کتاب‌های کودکان ۶ تا ۷ ساله نسبت به کتاب‌های نوجوانان باید بیشتر در نظر گرفته شود.

۱۱. صفحه‌آرایی: منظور از صفحه‌آرایی، به کارگیری عناصر بصری معقول نظیر تعیین طول سطرها و فاصله آن‌ها از یکدیگر، فاصله دادن متن از لبه کاغذ، توجه به فاصله ستون‌های حروف از یکدیگر، توجه به شبکه‌بندی مناسب برای هر صفحه با توجه به موضوع و مخاطب، حفظ تناسب و توازن بین پیام‌های نوشتاری و تصویری در هر صفحه است.

